

ROMANI ROMANES

VÝUKOVÉ MATERIÁLY

PRO OLAŠSKOU ROMŠTINU

Markéta Hajská

Praha 2022

Výuková videa k jednotlivým lekcím jsou online zde:

Dialogy: Markéta Hajská, Iveta Kokyová, Žaneta Šusterová, Iveta Bíla, Eva Šusterová, Mária Lakatošová, Peter Šuster, Josef Stojka
Grafická úprava: Daniela Kramerová

Tyto materiály vznikly na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v rámci projektu s názvem *Tvorba výukového materiálu olašské romštiny* podpořeného v rámci programu Úřadu vlády ČR Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků pro rok 2022.

ROMANI ROMANES

Vážení učitelé, vážení lektori, vážení studenti, vážení zájemci o romský jazyk!

Dovoluji si vám představit nový výukový materiál pro olašskou romštinu (lovárský dialekt) „Romani romanes“. Jedná se o osm tematických lekcí, které vznikly v průběhu roku 2022 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v rámci projektu s názvem Tvorba výukového materiálu olašské romštiny podpořeného v dotačním programu Úřadu vlády ČR Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků pro rok 2022.

Tento výukový materiál navazuje na pilotní materiál se stejným názvem „Romani romanes“, který vznikl v letech 2019-2021 v rámci mezinárodního projektu s názvem Romani studies at Universities in Europe: Development and Innovations, podpořeného ze zdrojů Erasmus+. V rámci zmiňovaného pilotního projektu jsme společně s kolegou Janem Červenkou vytvořili soubor zahrnující 10 lekcí, z nichž 8 lekcí bylo určeno pro výuku severocentrálního dialektu romštiny (dříve nazývaného „slovenská romština“), 2 lekce pak pro lovárský dialekt (tzv. olašskou romštinu). Stávajících osm lekcí, vytvořených v roce 2022, na dvě pilotní lekce volně navazuje. Došlo však k přeskupení obsahu gramatických sekcí. Do původních dvou lekcí jsem se totiž snažila zahrnout přehled základní gramatiky pro lovárský dialekt, takže každá z lekcí obsahovala zhuštěný přehled zahrnující například výslovnost, členy, skloňování podstatných jmen nebo zájmen, časování sloves atp. Bylo tomu tak z toho důvodu, že pro olašskou romštinu/lovárský dialekt nebyl dosud vytvořen v popularizační formě žádný gramatický přehled. V nových lekcích došlo k částečnému tematickému přerozdělení této základní gramatiky podle jevů, probíraných a procvičovaných v jednotlivých lekcích, a to proto, aby šlo s lekcemi pracovat samostatně.

Ráda bych Vám nyní krátce představila, jak je nový výukový materiál koncipován. Lekce představují záměrně různé stupně pokročilosti. Úvodní lekce (O šávo, i šej) je na začátečnické úrovni a je záměrně sestavená jako použitelná lektory také pro výuku dětí. Na ni navazují další dvě lekce určené pro začátečníky. Následující lekce jsou určené pro mírně pokročilé, závěrečná sed-

má a osmá lekce jsou určeny pro středně pokročilé.

V jednotlivých lekcích jsou rozvíjeny některé gramatické jevy a slovní zásoba, ale také nabízejí cestu, jak může romštinu učit rodilý mluvčí, případně nerodilý mluvčí spolu s rodilým mluvčím – lektorem. Z toho důvodu jsem se při popisu gramatiky vyhýbala používání odborných termínů (nebo je užívala v závorce) a volila jsem termíny běžné v českém školském systému. Výjimku představuje užívání dvou termínů zaběhnutých v romistické lingvistice, oikoklitická a xenoklitická slova, zavedených lingvistou Viktorem Elšíkem, které referují ke dvěma skupinám slov, jež se jinak tvaroslovně chovají. Stručně řečeno, termín „slova oikoklitická“ je v romistické lingvistice užíván pro slova s ohýbáním vlastním většinou původních slov a starých (předěckých) přejímek, zatímco termín „slova xenoklitická“ se užívá pro slova s ohýbáním typickým pro nové přejímky.

Lekce mají jednotnou koncepci. Oproti klasickým učebnicím není ústředním bodem každé lekce článek, ale výukové video, které jí dává i název, a z něhož vychází část cvičení. Každá lekce tedy začíná gramatickým přehledem, obsahujícím také podrobnější gramatický výklad. Na něj navazuje druhá část, obsahující cvičení. Všechny lekce ve své závěrečné, třetí části obsahují přepis videa a přehled slovíček, využívaných v dané lekci, včetně přehledu a překladu základních frází. K lekcím vznikl zvlášť také klíč, obsahující správná nebo doporučená řešení u jednotlivých cvičení (pouze, kde je relevantní).

Co se týče cvičení, některá z nich jsou v jednotlivých lekcích obdobná, jiná naopak probírají dané téma, video nebo gramatický jev z různých úhlů. To má za cíl ukázat více možných přístupů k látce a různé možnosti práce s romštinou. Materiály nejsou závaznou pomůckou k výuce romštiny. Uvítám, když si pedagog (případně s lektorem) s ohledem na individuální nastavení studentů i zkušeností s předchozími lekcemi bude úkoly měnit, ubírat a přidávat, případně vymýšlet úplně nové typy cvičení. Rovněž doufám, že tyto materiály budou inspirovat k výuce dalších témat a gramatických jevů, které v našich materiálech zpracovány nejsou.

ROMANI ROMANES

Videa se dělí na vyprávění (monology) jednoho mluvčího (lekce 1, 3 a 5) a na videorozhovory dvou a více osob. Ty jsou kromě pevně napsaných prvních lekcí, vyhýbajících se veškeré složitější gramatice a slovní zásobě, účinkujícími rodilými mluvčími dotvářeny nebo improvizovány podle rámcové situace. Některá videa či jejich části jsou sice přetáčena, ale snažili jsme se tak činit co nejméně - spíše jsme natočili více různých videí a z nich pak nepoužili ty nejméně vhodné pro výuku. Výsledkem je pak přirozená, spontánní konverzace v romštině se správnou výslovností a intonací. Použitá metoda samozřejmě nese riziko, že student občas uslyší gramatický tvar, kterému nejen nemůže rozumět, ale je i předčasné se ho analyticky učit. Takový tvar mu prostě pedagog přeloží, aniž by ho příliš vysvětloval. Dalším rizikem uvedeného přístupu je, že žáci ve videu občas uslyší poměrně okrajový nářeční tvar, jaký velká většina mluvčích romštiny říká jinak, může se objevit i chybný tvar oproti vyučované podobě. Jedná se o zachycení přirozené konverzace – a tak stejně, jako v češtině nemluvíme všichni spisovně a bezchybně, ani mluvčí romštiny se ne vždy drží vyučovaných tvarů.

Tímto bych ráda doporučila vyučujícím romštiny, aby se co nejvíce věnovali procvičování konverzace. Tuto metodu hojně využíváme s kolegy na pracovišti Semináře romistiky pro výuky romštiny. Při ní hledíme zejména na plynulost a efektivitu komunikace, ne tolik na detailní porozumění všem slovíčkům a gramatickým jevům. Může ji vést každý vyučující ovládající plynule romštinu, ale velkou výhodou je, když je vyučující nebo lektor rodilým mluvčím. Při práci s pokročilými žáky se rovněž osvědčila následující metoda: Žáci si nejprve vyslechnou nějaké kratší vypointované vyprávění (cca 10 minut) v romštině o něčem, co dosud neznali. Vypráví ho vyučující nebo lektor, v dalších hodinách si ale taková vyprávění připravují i jednotliví žáci. Nic se nepřekládá, nikdo si nic nesmí zapisovat, a ani vyučující, ani žáci nepoužívají v celé hodině jiný jazyk než romštinu. Po skončení vyprávění začne vyprávějí příběh opakovat (nemusí přesně stejnými slovy), ale rozdělí ho na části. Po doznění každé části ji jeden ze studentů (opět svými slovy) převypravuje. Další možností potom je klást k vyprávěnému příběhu dotazy, nebo na něj jiným způsobem reagovat. Důležité je na tomto pří-
stupu upřednostnění živé, komunikativní romštiny a celkového

smyslu výpovědi před analytickým rozbořem všech slov a jejich tvarů. Tento uvedený přístup částečně rozvíjím i v rozhovorech ve výukových videích, která dostáváte k dispozici.

Na závěr bych ráda poděkovala za pomoc a cenné připomínkování zejména kolegovi Janu Červenkovi, který spolu se mnou koncepci lekcí v pilotní projektu v letech 2019-2021 vytvořil a připomínkoval také lekce vznikající v současném projektu. Za připomínky vděčím také kolegům Pavlovi Kubaníkovi a Michaelu Beníškovi, cenné rady poskytla také moje spolulektorka, rodilá mluvčí olašské romštiny - lovárského dialektu Iveta Kokyová. Najisárav tumenge šukares!

Přeji všem vyučujícím inspirativní chvíle při výuce romštiny.

Markéta Hajská, autorka materiálu

V Praze dne 20. 12. 2022

ROMANI ROMANES

1. LEKCE:

O ŠÁVO, I ŠEJ

VÝSLOVNOST A ZÁPIS

V olašské romštině se označuje délka (*báro, šávo, phírel*).

Olašská romština může rozlišovat tři druhy hlásky *r*: *r* – *rr-í* (*kerel – rrom – ánré*). V tomto materiálu jsme se rozhodli zápisy hlásky *r* nerozlišovat.

Stupňování přídavných jmen: píšeme na rozdíl od severocentrální romštiny zvlášť (*maj feder X nikoliv majfeder*).

Záporka *či*: píšeme zvlášť (*či kerav X nikoliv čikerav*).

U zdvojených hlásek (tzv. geminát) dochází k zápisu zdvojených hlásek (*tejja, dillo, keťfi*).

Všechna *i* se píšou měkká, *y* se v zápisu olašské romštiny nevyskytuje.

Pozor! Některé hlásky zapisované u nás s háčkem (*č, š, ž*), se můžou v jiných zemích zapisovat odlišně. Například:

č (*či, čerhaj* – existují varianty jako *csi, chi, cí, tšchi*)

š (*šej* – existují varianty jako *šej, schej, shej...*)

ž (*žanav* – existují varianty jako *zhanav, žanav, žanav* atp.)

Hlásky *ch* se někdy, zejména mimo ČR nebo v lingvistických textech, zapisuje jako *x* (*roxavel* – čteme *chochavel*). Zde užíváme zápis *ch*.

TYKÁNÍ A VYKÁNÍ

Tykání a vykání: v olašské romštině se nepoužívá rozlišování na tykání a vykání, vždy se užívá tvar 2. osoby čísla jednotného a osobní zájmenu *tu* – ty, tedy tykání.

ŠTRUČNÝ GRAMATICKÝ PŘEHLED (nejen k této lekci) ČLENY

o – rod mužský, číslo jednotné

o šávo, o dad

i – rod ženský, číslo jednotné

i šej, i dej

le/e – rod ženský i mužský, č. množné

le šáve (e šáve), le šeja (e šeja)

TVARY PŘÍDAVNÝCH JMEN

1. Oikoklitická* koncovková přídavná jména		
jednotné číslo		množné číslo
rod mužský	rod ženský	rod ženský + mužský
-o	-i	-e
příklad: <i>kál-o</i>	<i>kál-i</i>	<i>kál-e</i>
<i>párn-o</i>	<i>párn-i</i>	<i>párn-e</i>
2. Oikoklitická bezkoncovková přídavná jména		
jednotné číslo		množné číslo
rod mužský	rod ženský	rod ženský + mužský
-	-	-
příklad: <i>šukár</i>	<i>šukár</i>	<i>šukár(a)</i>

* „Slova oikoklitická“ - slova s ohýbáním vlastním většinou původních slov a starých (předěckých) přejímek.

CVIČENÍ:

Cvičení 1.

Pusťte si video *O šávo, i šej*. Při opakovaném přehrání zastavte po každém obrázku ukazovaném ve videu a opakujte romské výrazy či věty. Zkuste odhadnout jejich význam.

Cvičení 2.

Projděte si pozorně slovíčka.

Cvičení 3.

Vypište z textu s pomocí slovíček podstatná jména. Jak můžete vidět, romština má dva rody, ženský a mužský, a tři členy: u jednotného čísla (*o*) pro mužský a (*i*) ženský rod a u množného čísla u obou rodů člen (*le*), dialektně se může vyskytovat zkráceně také jako (*e*). Před vypsání podstatná jména dopište správné členy.

Cvičení 4.

Doplňte do spojení správné tvary přídavných jmen.
šukár – páрно – kálo – báro – cigno

- 1) _____ šávo
- 2) _____ šej
- 3) _____ mesáli
- 4) _____ grast
- 5) _____ vurdon
- 6) _____ pheň
- 7) _____ phral
- 8) _____ vejš

Cvičení 5.

Pusťte si ještě jednou video, tentokrát bez zvuku. U jednotlivých slidů s obrázky se pokuste popsat, co vidíte na obrázcích. Odpovídejte jednoslovně na otázku:

Kon-i kodo? Kdo je to?

So-j kodo? Co je to?

U jednotlivých slidů můžete také odpovídat na otázku typu:

Sosko si o šávo?

Soski si i šej?

Sosko si o kopáči?

Soske si le jákha?

PŘEPIS VIDEA:

O šávo, i šej

Žanes románes? Phenav tuke variso, sikhavav tuke variso.

O šávo, i šej.

Šukár šej. Šukár šávo. Kopáči. Čár.

O šávo. Ká žal o šávo? Či žanel, ká žal o šávo.

Káli šej. Párni šej. Vineta jákha. Zelena jákha. Šukár šávo. Šukár šej. Kále bal. Párne bal. Báre bal. Cigne bal.

I dej. O dad. I šej. O šávo. I pheň. O phral. I mámi. O papu. I lala. O nano.

I mesáli. Le šavoura chan châbe.

I šej. O šávo. O grast. O vurdon. O vejš. I šej taj o šávo žan po vurdon ando vejš.

Slovička

ando <i>předl.</i>	v, ve (uvnitř)
bal, pl. bal <i>podst. jm. m.</i>	vlas
báro <i>příd. jm.</i>	velký
cigno, cino <i>příd. jm.</i>	malý
čár <i>podst. jm. ž.</i>	tráva
či <i>část.</i>	ne (záporná částice)
dad <i>podst. jm. m.</i>	otec
dej <i>podst. jm. ž.</i>	matka
grast <i>podst. jm. m.</i>	kůň
châbe <i>podst. jm. m.</i>	jídlo
chal <i>slov.</i>	jíst
jákh, pl. jákha <i>podst. jm. ž.</i>	oko
ká <i>přisl.</i>	kam, kde
kado <i>zájm.</i>	tento, tehle
kálo <i>příd. jm.</i>	černý, tmavý
kopáči <i>podst. jm. m.</i>	strom
lala <i>podst. jm. ž.</i>	teta
mámi <i>podst. jm. ž.</i>	babička
mesáli <i>podst. jm. ž.</i>	stůl
nano <i>podst. jm. m.</i>	strýc
papu <i>podst. jm. m.</i>	dědeček
párno <i>příd. jm.</i>	bílý, světlý
pheň <i>podst. jm. ž.</i>	sestra
phral <i>podst. jm. m.</i>	bratr
po <i>předl.</i>	na
šávo <i>podst. jm. m.</i>	chlapec, syn
šavouro <i>podst. jm. m.</i>	dítě (zdrobnělý tvar od šávo)
šej <i>podst. jm. ž.</i>	dívka, dcera
šukár <i>příd. jm.</i>	pěkný, krásný

taj *spojka*

vejš *podst. jm. m.*

vineto *příd. jm.*

vurdon *podst. jm. m.*

zeleno *příd. jm.*

žal *slov.*

žanel *slov.*

a

les

modrý

vůz

zelený

jít, jet

vědět, znát

Základní fráze:

Lášo d'ejš (ev. Lášo-j to d'ejš)!

Najis(árav) tuke.

Naj pa sos.

Te del o Dejl vi tuke.

Te aven tuke bachtále!

Ká si? Ká-lo/Ká-li?

Sosko-j? /Soski-j?

Sar sal/san?

Mišto-j.

Gejlo tar.

Žav khejre.

Áš Dejvlesa!

Dejvlesa!

Dobrý den

Děkuji.

Není zač.

Ať dá Bůh i tobě.

Ať (ti) jsou šťastné! (doslovně)

Kde je (on/ ona)?

Jaký je/ Jaká je?

Jak se máš?

Dobře.

Odjel pryč.

Jdu domů.

Na shledanou (Doslova:

Zůstaň sbohem).

Sbohem.

ROMANI ROMANES

2. LEKCE: DUJ ROMANE ŠEJA

Osobní zájmena

me	ame
tu	tume
vou (voj /vov)	voun (von)
(pe)	(pe)

Osobní zájmena v dativu (3. pádu)

mange	amenge
tuke	tumenge
leske	lengge
lake	
(peske)	(penge)

Přivlastňovací zájmena

muro	amáro
ťíro (ťo)	tumáro
lako	lengo
lesko	lengo
(pesko)	(pengo)

Sponové sloveso („být“)

si je bezpříznakové (protože nerozlišuje rod), pojí se s příznakovým ukazovacím zájmenem (např. *kodo /kodi*) nebo podstatným jménem.

Kodo si muro. To je moje.

Kodo kher si báro. Tenhle dům je velký.

Zápor – *naj* (také bezpříznakové)

Vou naj zurálo. On není silný.

O šávo naj khejre. Syn není doma.

O kher naj báro. Dům není velký.

Spona je v hovoru často krácena. Ve 3. osobě jednotného čísla se místo spony *si* častěji používá *-j* (po samohlásce) nebo *-i* (po souhlásce).

Příklad zkracování:

Vou si gážo. → *Vou gážo-j.* On je Nerom.

I šej si láši. → *I šej láši-j.* Dívka je hodná.

Khejre si. → *Khejre-j.* Je doma.

Sar si ťi dej? → *Sar-i ťi dej?* Jak se má tvá máma?

Časování sponového slovesa („být“)

me sim	ame sam
tu sal/san	tume san
vou(j) si	voun si

ROMANI ROMANES

Záporná forma sponového slovesa

me či sim ame či sam

tu či sa/san tume či san

vou(j) naj voun naj

ČASOVÁNÍ SLOVES

Přítomný čas (přezens)

Pravidelně se přidávají koncovky k slovesnému kmeni.

	1. třída -e-	2. třída -a-	3. třída -uv-	4. třída -i-
1. os. j. č.	phen-av	asa-v	tord'-uv-av	traj-ij /-inav
2. os. j. č.	phen-es	asa-s	tord'-os	traj-is
3. os. j. č.	phen-el	asa-l	tord'-ol	traj-ij
1. os. mn. č.	phen-as	asa-s	tord'-uv-as	traj-in-as
2. os. mn. č.	phen-en	asa-n	tord'-on	traj-in
3. os. mn. č.	phen-en	asa-n	tord'-on	traj-in

Poznámka: Třída *-i-* se používá pro přejatá slovesa (z rumunštiny, maďarštiny, slovenštiny či češtiny).

Zápor v oznamovacím způsobu (indikativu):

Přidá se záporka *či*:

Me či phenav. Tu či asas.

Poznámky

CVIČENÍ:

Cvičení 1.

Odpovězte správně na otázky k videu.

- 1) Sar bušon le šeja?
- 2) Ká bešel i Anna?
- 3) Pinžáren pe le šeja?
- 4) O fouro ká bešel i Anna si báro vad' cigno?
- 5) Tecij la Annake po Čecho?
- 6) Khatar si i Anna?
- 7) Sávi šej si phúri, sar bušol?
- 8) Sávi šej si terni?
- 9) Si la Anna šavoura?
- 10) Si la lvetka šavoura?

Cvičení 2.

Jaká je správná odpověď na otázku, popř. reakce na sdělení?

Odpovídejte podle sebe.

- 1) T'aves bachtáli! / T'aves bachtálo!
- 2) Šej sal? / Šávo sal?
- 3) Sar bušos?
- 4) Žanes romanes?
- 5) Khatar sal?
- 6) Tecij tuke khate po Čecho?
- 7) Terni sal? Terno sal?

Cvičení 3.

Položte otázky ze cvičení 2 svým spolužákům.

Cvičení 4.

Pokuste se zopakovat romsky, co dívky říkají. Kde bude možné, převeďte věty z dialogu videa v 1. a 2. osobě do 3. osoby čísla jednotného.

I lvetka phušel, vad' žanel romanes.

I Anna phenel lake palpále, hoď žanel romanes.

_____

Cvičení 5.

Doplňte správné tvary slovesa být:

- 1) Me _____ šávo.
- 2) Muro fóro _____ báro.
- 3) Muro grast _____ má phúro.
- 4) Šej _____? Jo, šej _____.
- 5) Tu khatar _____? Tu _____ pa Čecho?
- 6) Me _____ pa Slováko.
- 7) Vi ame _____ pa Touco.
- 8) Tume _____ pa Čecho, uďi? Vi voun _____ pa Čecho.
- 9) Jo, ame _____ andaj Louny. O Louny _____ na-
ďon cigno fouro.
- 10) Muri romňi _____ šukár. Vouj _____ pární.
Lake jákha _____ zelena.
- 11) Tu _____ naďon šukár šávo. Tu terno _____. Me
má phúro _____.

Cvičení 6.

Procvičte si způsoby zkráceného vyjařování slovesné spony.

Příklad: O Louny si báro fouro. → O Louny báro fouro-j.

- 1) O Rom si pa Touco.
- 2) I šej si šukár.
- 3) I šej si bári.
- 4) O šávo si cigno.
- 5) O motori si zeleno.
- 6) Le jákha si vineta.
- 7) Vou si terni.
- 8) O Rom si phúro.
- 9) Romani šib si šukár.
- 10) Khatar si kodi šej?

PŘEPIS VIDEA:

Duj romane šėja

Ivetka: T'aves bachtáli!

Anna: T'aves vi tu bachtáli!

Ivetka: Šej sal, uđi?

Anna: Jo, šej sim.

Ivetka: Vi me romani šej sim. Sar bušos, šej?

Anna: Anna. Aj tu, sar bušos?

Ivetka: Me bušuvav Ivetka.

Anna: T'aves bachtáli.

Ivetka: Te del o Dél.

Ivetka: Žanes romanes?

Anna: Jo, žanav romanes.

Ivetka: Vi me žanav romanes. Romani šib šukár si, uđi?

Anna: Jo, nađon. Šukár šib si.

Ivetka: Anna, khatar sal?

Anna: Andaj Louny.

Ivetka: Andaj Louny. Louny báro fouro-j?

Anna: Nađon cino.

Ivetka: Cigno. Či pinžárav kado fouro.

Ivetka: Tecij tuke khate po Čecho?

Anna: Jo, nađon tecoj mange.

Ivetka: Tu khatar sal?

Anna: Pa Slováko.

Ivetka: Pa Slováko. Pa Touco sal.

Anna: Jo.

Ivetka: Vi me sim pa Touco.

Ivetka: Terni sal. Me phúri sim má. Naj te aves bachtáli.

Anna: T'aves vi tu bachtáli.

Ivetka: Te del o Dél.

Anna: Najis.

Slovička

aj <i>spojka</i>	a (na začátku věty)
anda, andaj <i>předl.</i>	z
bušol <i>slov.</i>	jmenovat se
Čecho <i>podst. jm. m.</i>	Čechy, Česko
Dél/Dejl <i>podst. jm. m.</i>	Bůh
fouro <i>podst. jm. m.</i>	město
gažikanes <i>přísl.</i>	neromsky (dle kontextu: česky, slovensky...)
jo <i>část.</i>	jo, ano
khate <i>přísl.</i>	tady
kúč <i>příd. jm.</i>	drahý
má <i>přísl.</i>	už
mange <i>zájm.</i>	mě
me <i>zájm.</i>	já
mišto <i>přísl.</i>	dobře
nađon <i>přísl.</i>	velmi
naj <i>slov.</i>	není
níči <i>část.</i>	ne (u odpovědi)
ouva <i>část.</i>	jo, ano
pa <i>předl.</i>	z, ze
phenel palpále	odpovídat
phenel <i>slov.</i>	ptát se
phúro <i>příd. jm.</i>	starý
phušel <i>slov.</i>	ptát se

pinžárel <i>slov.</i>	znát, poznat
po <i>předl.</i>	v, na
romanes <i>přísl.</i>	romsky
romano <i>příd. jm.</i>	romský
savo <i>zájm.</i>	který
Slováko <i>podst. jm. m.</i>	Slovensko
šib <i>podst. jm. ž.</i>	jazyk, řeč
tecij / tecoj <i>slov.</i>	líbit se
terno <i>příd. jm.</i>	mladý
Touco <i>podst. jm. m.</i>	Slovensko
tu <i>zájm.</i>	ty
tuke <i>zájm.</i>	tobě
uđi <i>část.</i>	že ano, vid'
vi <i>spojka</i>	i

Základní fráze

Khatar sal?	Odkud jsi?
Me bušuvav...	Jmenuji se...
Najis.	Díky.
Sar bušos?	Jak se jmenuješ?
T'aves bachtáli.	Ať jsi šťastná.
T'aves vi tu.	Ať jsi i ty (šťastná).
Te del o Dél.	Ať dá Bůh.
Tecoj mange/tecij mange...	Líbí se mi...

ROMANI ROMANES

3. LEKCE:

ANDI BOLTA

SKLOŇOVÁNÍ PODSTATNÝCH JMEN: NOMINATIV (1.PÁD)

JEDNOTNÉ A MNOŽNÉ ČÍSLO

a. Oikoklitická podstatná jména

1. Podstatná jména rodu mužského, například *phral* (bratr), *šáv-o* (syn, kluk)

Koncovka **-a, -e**.

Končící na	jednotné číslo	množné číslo
souhlásku	<i>o phral</i>	<i>(l)e phral-a</i>
samohlásku	<i>o šáv-o</i>	<i>(l)e šáv-e</i>

2. Podstatná jména rodu ženského, například *pheň* (sestra), *romň-i* (žena, manželka)

Koncovka **-a**.

Končící na	jednotné číslo	množné číslo
souhlásku	<i>i pheň</i>	<i>(l)e pheň-a</i>
samohlásku	<i>i romň-i</i>	<i>(l)e romň-a</i>

3. Výjimky: Množné číslo u některých podstatných jmen rodu mužského je shodné s tvarem jednotných čísel, s výjimkou čle-
nu, který je odlišný.

Lidé a zvířata

o Rom – *(l)e Rom* (Rom – Romové)

o phral – *(l)e phral* (bratr – bratři)

o grast – *(l)e grast* (kůň – koně)

Části těla

o kan – *(l)e kan* (ucho – uši)

o vušt – *(l)e vušt* (ústa – ústa)

o vas(t) – *(l)e vas(t)* (ruka – ruce)

o dand – *(l)e dand* (zub – zuby)

o bal – *(l)e bal* (vlas – vlasy)

Přírodniny

o kašt – *(l)e kašt* (dřevo – dřeva, dříví)

o búr – *(l)e búr* (keř – keře)

o bar – *(l)e bar* (kámen – kamení)

Časové jednotky

đejs – *(l)e đejs* (den – dny)

šon – *(l)e šon* (měsíc – měsíce)

berš – (rok – roky)

b. Xenoklitická* podstatná jména

1. Podstatná jména rodu mužského, například *nípo* (rod, rodina).

Koncovka **-ura**.

Končící na	jednotné číslo	množné číslo
-o	<i>o níp-o</i>	<i>(l)e níp-ura</i>
-i	<i>o autobus-i</i>	<i>(l)e autobus-ura</i>

* Termín „slova xenoklitická“ se užívá pro slova s ohýbáním typickým pro nové přejímky.

ROMANI ROMANES

Některá xenoklitická podstatná jména rodu mužského zakončená v jednotném čísle na -i končí v množném čísle koncovkou **-a**.

-i   *o motor -i*   *(l)e motor-a*

Další příklady:

o fouro   → *(l)e fourura* (město – města)
o čaládo   → *(l)e čaládura* (rodina – rodiny)
o kuzíno   → *(l)e kuzínura* (bratranec – bratřenci)
o čáso   → *(l)e čásura* (hodina – hodiny)
o doktori   → *(l)e doktora* (doktor – doktoři)

2. Podstatná jména rodu ženského, například *soba* (pokoj)

Koncovka **-i**.

Končící na   **jednotné číslo**   **množné číslo**
-a   *i sob-a*   *(l)e sob-i*

Další příklady

i vorba   → *(l)e vorbi* (slova, proslavy)
i fejastra   → *(l)e fejastri* (okna)
i papuča   → *(l)e papuči* (boty)

Tázací zájmena:

		PŘÍKLADY	Překlad	Dialektní varianty
ko, kon	kdo	<i>Kon-i kodo?</i>	Kdo je to?	
so	co	<i>So-j kodo?</i>	Co je to?	
sar	jak	<i>Sar sal/san?</i>	Jak se máš?	
sostar	proč	<i>Sostar phušes?</i>	Proč se ptáš?	mír, mínek, anda sos
sosko	jaký	<i>Sosko-lo?</i>	Jaký je (on)?	
soski	jaká	<i>Soski-li?</i>	Jaká je (ona)?	
ká/káj	kde	<i>Ká-li?</i>	Kde je (ona)?	
		<i>Ká-lo?</i>	Kde je (on)?	
ketři	kolik	<i>Ketři kouštálj?</i>	Kolik stojí?	keči, kentí

CVIČENÍ:

Cvičení 1.

Doplňte dle videa.

Avilem andi bolta te dikhav _____.

Le _____ pej _____.

So-j kado? Dikhes, šukár _____ pátura.

Žas maj dúr!

Jáj, šukár!

No tak _____ kako kálo bi _____, le parnesa.

Vi kako dujto šukar-i.

Bomba!

Super!

Fernango! _____ vi le kovenca!

Vi _____ šukár si, inke jékh.

Katka pe kadi rig si šukár fernangura _____,

le _____.

Somnakune, lóle. Super. Katka si le _____ Kalci.

Le mikini.

Le _____ Kadal si le _____ po jivend.

Katka si _____.

Katka si le _____ Šukár. Katka si aver.

Katka si le _____ Šukár.

Cvičení 2.

Odpovězte na otázky.

- 1) Ká avilas i romňi?
- 2) So avel andi bolta te dikhel (te kinel)?
- 3) So kamel te lel (te kinel)?
- 4) So tecij pe lake andi bolta?
- 5) Če fernangura si andi bolta?
- 6) Sostar kamel i romňi te kinel le fernangura?
- 7) Soske svedera si le andi bolta?
- 8) Phenel i romňi, keťti koušťáljij o fernango?

Cvičení 3.

Spojte slova, která k sobě významově patří.

o colo	kabát
i šipka	postel
i cocha	svetr
le fernangura	obchod
i bolta	prostěradlo
i kalca	závěsy
o zubuno	čepice
o svederi	kalhoty
o páto	sukně

Cvičení 4.

U slov ve cvičení 3 odhadněte jejich množné číslo.

Cvičení 5.

Napište množné číslo u podstatných jmen, která znáte z minulých lekcí.

- o šávo
- i šej
- o pápu
- o Rom
- o phral
- i pheň
- o nano
- o fouro
- o motori
- i lala
- i mesáli
- o grast
- i jákh
- o kher
- o vejš

Cvičení 6.

Zkuste říct vlastními slovy, o čem byl text.

PŘEPIS VIDEA:

Andi bolta

Avilem andi bolta te dikhav fernangura.

Le colura pej pátura.

So-j kado? Dikhes, šukár pej pátura.

Žas maj dúr!

Jáj, šukár!

No tak, kako kálo bi lemas, le parnesa. Vi kako dujto šukar-i.

Bomba!

Super!

Fernango! Inke vi le kovenca!

Vi katka šukár si, inke jékh.

Katka pe kadi rig si šukár fernangura párne, le kálenca. Somnakune, lóle. Super.

Katka si le kalci. Kalci.

Le mikini.

Le svedera. Kadal si le thúle po jivend.

Katka si zubunura.

Katka si le cochi. Šukár. Katka si áver.

Katka si le šipki. Šukár.

Slovička

avel *slov.*

áver *příd. jm.*

bolta *podst. jm. ž.*

cocha *podst. jm. ž.*

colo *podst. jm. m.*

fernango *podst. jm. m.*

inke *přísl.*

kalca *podst. jm. ž.*

katka *přísl.*

lel *slov.*

lólo, loulo *příd. jm.*

mikina *podst. jm. ž.*

thúlo *příd. jm.*

jivend *podst. jm. m.*

páto *podst. jm. m.*

rig *podst. jm. ž.*

svederi *podst. jm. m.*

šipka *podst. jm. ž.*

zubuno *podst. jm. m.*

přijít, přijet

jiný, další

obchod

sukně

prostěradlo, ubrus, plachta

záclona, závěs

ještě

kalhoty

tady

vzít

červený

mikina

tlustý, silný

zima

postel

strana

svetr

čepice

plášť, kabát

Základní fráze

avilem

Kako bi lemas!

le kovenca

Le párnese.

So-j kado?

Žas maj dúr!

přišla jsem, přišel jsem

Tohle bych brala!

S tady těmi

S (tím) bílým.

Co je to?

Pojďme dál!

ROMANI ROMANES

4. LEKCE:

SI MA LÁŠO TRAJO

Skloňování podstatných jmen: akuzativ (4. pád)

Podstatná jména rodu mužského – příklad *phral* (bratr), *šáv-o* (chlapec)

Zakončení na	jednotné číslo	množné číslo
	-es	-en
souhlásku	<i>phral-es</i>	<i>phral-en</i>
samohlásku	<i>šáv-es</i>	<i>šáv-en</i>

U podstatných jmen zakončených na samohlásku tato samohláska odpadá, přidává se koncovka **-es** nebo **-en**.

Podstatná jména rodu ženského - příklad *pheň* (sestra) *romň-i* (žena)

Zakončení na	jednotné číslo	množné číslo
	-a	-an
souhlásku	<i>pheň-a</i>	<i>pheň-an</i>
samohlásku	<i>romň-a</i>	<i>romň-an</i>

U podstatných jmen zakončených na samohlásku tato samohláska rovněž odpadá, přidává se koncovka **-a** nebo **-an**.

V některých lokálních varietách se může v plurálu objevovat také koncovka **-en** (pheňen, romňen).

Výjimky:

U slov *šej* (dívka) a *dej* (matka) se často používá zkrácená forma: *ša*, *da*. V některých varietách se ale používá plná, nezkrácená forma: *šeja*, *deja*.

Kamav la ša/ la šeja. Mám rád (tu) dívku

Kamav la da/ la deja. Mám rád mámu.

U **neživotných** podstatných jmen má akuzativ stejný tvar jako nominativ.

Kamav o dikhlo. Mám rád/ chci šátek.

Nepřímý kmen

Další pády, s výjimkou vokativu (5. pádu), se odvozují od nepřímého kmene. Ten je u životných podstatných jmen **shodný s akuzativem**.

U neživotných podstatných jmen se nepřímý kmen vytváří stejně jako akuzativ u životných: ke kořenu se připojí akuzativní koncovky:

-es (u rodu mužského, jednotného čísla)

-a (u rodu ženského, jednotného čísla)

-en (u množného čísla).

(o) *bár*: (le) *bar-es-* (+ pádová koncovka)

(i) *d'íli*: (la) *d'íl-a-* (+ pádová koncovka)

(le) *žejne*: *žejn-en-* (+ pádová koncovka)

Pouze u xenoklitických podstatných jmen rodu mužského zakončeném v jednotném čísle na **-o** jsou odlišné koncovky: **-os**, **-on**

(o) *nípo*: (le) *níp-os-*

(le) *nípura*: (le) *níp-on-*

Nepřímý pád

Před akuzativem, stejně jako před ostatními pády kromě nominativu, je člen v nepřímém pádu.

jedn. č., rod mužský	jedn. č., rod ženský	množné číslo (rod mužský i ženský)
(l)e	(l)a	(l)e
(l)e romes	(l)a romňa	(l)e romen/romňan

Přídavné jméno je před akuzativem podstatného jména ve tvaru nepřímého pádu.

jedn. č., rod mužský	jedn. č., rod ženský	množné číslo (rod mužský i ženský)
-e	-a	-en
tern- e šaves	terň- a romňa	tern- e šaven

Přivlastňovací zájmena a číslovky jsou také v nepřímém pádě.

muro phral	→ kamav mur- e phral- es
ťiri pheň	→ kamav ťír- a pheň- a
duj phrala	→ kamav duj- e phral- en
duj pheňa	→ kamav duj- e pheň- an

Skloňování osobních zájmen: akuzativ (4. pád)

a) před slovesem – plná, nezkrácená forma

man	amen
tut	tumen
les/la	len
pe(s)	pen

Příklad: *Tut kamav. Les akharav.*

b) za slovesem – zkrácená forma

ma	ame
tu	tume
le/la	le
pe	pe

Příklad: *Kamav tu. Akharav le.*

Vazba „mít“

1. Přivlastňovací vazba pomocí podstatného jména.

Posesor (tj. ten, kdo něco vlastní) v akuzativu (4. pádě) + sponové sloveso *si* + (vlastněný objekt neboli posesum) v nominativu (tedy v 1. pádě).

(L)e phrales si motori.

(akuzativ) + spona + (nominativ)

Nebo (za použití zkrácené verze spony)

Motori-j le phrales.

Stejně se tvoří tato vazba i u přídavných jmen, např.:

(L)e báres si motori.

(akuzativ) + spona + (nominativ)

2. Vazba pomocí osobního zájmena v akuzativu.

Sponové sloveso **si** + osobní zájmeno v akuzativu (4. pádě) + (vlastněný objekt) v **nominativu** (tedy v 1. pádě).

a. Před sponou **si** či slovesem **se** používá základní plný tvar osobního zájmena.

man si	amen si
tut si	tumen si
les si, la si	len si

Příklad: Les si šavoura.

b. Po sponě **se** používá převážně zkrácený tvar zájmena.

si ma	si ame
si tu	si tume
si le(s)/la	si le(n)

příklad: *Si le(s) šavoura.*

Nebo za použití zkrácené vazby: *Šavoura-j le(s).*

Ve třetí osobě jednotného i množného čísla alternuje podle mluvčích plný a zkrácený tvar *les* a *le*, uvádíme tedy *le(s)* – se (*s*).

3. Pro všechny vazby slovesa „mít“ platí:

Před sponou **si** (stejně jako před jakýmkoliv jiným slovesem) se používá **základní plný tvar** osobního zájmena, tedy například:
Tut si nípo. Amen si kher ando Požono. Tumen si šukar šej.

Po sponě **se** se používá převážně **zkrácený tvar** zájmena, tedy například:
Si tu nípo? Si le láše šavoura. Si tume louve?

Poznámky

CVIČENÍ:

Cvičení 1.

Podívejte se na video a odpovězte na otázky:

- Si la Žanetka šavoura? Si la šej vaj šávo?
Si la lvetka šavoura? Si la šej vaj šávo?
Kas si but somnakaj? Če somnakaj si la?
Kas si šukár zlága?
Kas si báro kher?
Si la Žanetka rom?
Si la lvetka rom? Sosko-j lako rom?

Cvičení 2.

Odpovězte podle sebe.

Potom se můžete zeptat spolužáka nebo spolužačky:

- 1) Si tu rom/ romňi?
- 2) Si tu šavoura?
- 3) Si tu motori? Če motori si tu?
- 4) Si tu pheň?
- 5) Si tu phral?
- 6) Ká bešes? Ande sosko foro bešes?
- 7) Si tu kher?
- 8) Si tu somnakaj? Če somnakaj si tu?
- 9) Si tu lášo trajo?
- 10) Žanes romanes?

Cvičení 3.

Doplňte správné tvary slovesa „mít“.

- man/ma: _____ si lóve. Si _____ lóve.
tut/tu: _____ si somnakaj. Si _____ somnakaj ?
les/le: _____ si lášo trajo. Si _____ lášo trajo.
amen/ame: _____ naj šavoura. Naj _____
šavoura.
tumen/tume: Naj _____ motori? _____ naj moto-
ri?
len/le: _____ si cigno kher. Si _____ cigno kher.

Cvičení 4.

**Vypište z dialogu videa práci věty a zdvořilostní formulace.
Pokuste se přeložit.**

PŘEPIS VIDEA:

Si ma lášo trajo

Ivetka: Te aves bachtáli, šej.

Žanetka: T'aves vi tu, muri pheň!

Ivetka: Si tu šavoura?

Žanetka: Si ma, ouva, katka, paša mande bešel. Si ma jékh šávo.

Ivetka: Voun si?

Žanetka: Háj. Aj tut si šavoura?

Ivetka: Man si jejkh šej. Áke. Áke-li. I šej. Muri princezka. Chav lako jílóuro.

Žanetka: Šukár-i. Te del tuke o Dél.

Ivetka: Te del o Dél. Taj vi tuke te del o Dél, sasto te avel ʔo šavouro.

Žanetka: Najis tuke.

Ivetka: Taj bachtálo.

Žanetka: Najis tuke.

Ivetka: Aj si tu pheň, varisoski?

Žanetka: Jo, si ma. Katka bešel paša mande.

Ivetka: Te avel tuke bachtáli.

Žanetka: Te del o Dél.

Ivetka: Aj si tu rom?

Žanetka: Jo, si ma. Aj tut?

Ivetka: Vi man si rom. Sikhavou tuke les. Ehe! Dikh! Báro motori si ame, mercedesi.

Žanetka: Aj si tu kher?

Ivetka: Jo, si ma kher. Ašta, sikhavou tuke. Báro kher si ame. Aj kinkerel somnakaj mange, no. So te phenav tuke.

Žanetka: T'avel tuke bachtálo ʔo rom.

Ivetka: Te del o Dél.

Ivetka: Si ma somnakune lánci. Le angrusta, le peréci. Taj nađon but somnakaj si ma.

Žanetka: Vi man si somnakune zlága.

Ivetka: Šukár si zlága.

Žanetka: Najis tuke.

Ivetka: Te aven tuke bachtále kadala zlága.

Žanetka: Te del o Dél, tusa jekhetánes.

Slovička

áke <i>přísl.</i>	tady, tadyhle	peréco <i>podst. jm. m.</i>	náramek
angrusti <i>podst. jm. ž.</i>	prsten	Rom, rom <i>podst. jm. m.</i>	1. Rom etn. 2. manžel, muž
bešel <i>slov.</i>	sedět, bydlet	sikhavel <i>slov.</i>	ukazovat
háj <i>část.</i>	ano, jo (vých. slov. ol.)	somnakaj <i>podst. jm. m.</i>	zlato
jejkh, jékh <i>čísl.</i>	jeden, jedna	somnakuno <i>příd. jm.</i>	zlatý
kadala <i>zájm.</i>	tito/tyto, tady ti/ty	varisosko <i>zájm.</i>	nějaký
kher <i>podst. jm. m.</i>	dům, byt	zlág, pl. zlága <i>podst. jm. ž.</i>	náušnice
khetánes <i>přísl.</i>	společně	Základní fráze	
kinel, kinkerel <i>slov.</i>	kupovat, nakupovat	Áke-li.	Tady je.
lánco <i>podst. jm. m.</i>	řetízek, řetěz	Ašta!	Počkej!
motori <i>podst. jm. m.</i>	auto	Dikh!	Hele! Podívej!
paša (mande) <i>předl.</i>	vedle (mne)	Chav lako jílóuro. Zdvořilostní fráze, dosl. Jím její srdíčko.	Co ti mám říct.
		So te phenav tuke.	

ROMANI ROMANES

5. LEKCE: SAR VARIKANA TRAJINAS E ROM

Vysvětlení některých obtížnějších tvarů z videa „Sar varikana trajinas e Rom“, kterým by žák na úrovni této lekce ještě nerozuměl:
Perfektivní tvary sloves (minulý čas dokonavý): *phušlan mandar* (zeptali jste se mě), *gejlas tar/gejlam tar* (odešla, šla pryč/odešli jsme, šli jsme pryč), *múlas* (umřel), *das* (dal).

Kondicionál reális (podmiňovací způsob): *me kamous te phenav* (chtěl bych říct)

Opětovací tvary slovesa (slovesa s vloženou příponou -ker- za slovesným kmenem a před slovesnou koncovkou, vyjadřující opakovanou nebo intenzivní činnost): *d'ilabav – d'ilabkerav* (zpívám), *vorbin – vorbinkeren* (mluví, vyprávějí).

Imperfektum (minulý čas nedokonavý)

Pravidelně tvořený: tvary přítomného času + **-as**

Pouze v 1. os. j. č. došlo ke zkrácení flektivně-aglutinačního tvaru *-av-as* na *-ous*.

	1. třída -e-	2. třída -a-	3. třída -uv-	4. třída -i-
1. os. j. č.	phen-ous	as-ous	tord'-uv-ous	traj-in-ous
2. os. j. č.	phen-es-as	asa-s-as	tord'-os-as	traj-is-as
3. os. j. č.	phen-el-as	asa-l-as	tord'-ol-as	traj-ij-as
1. os. mn. č.	phen-as-as	asa-s-as	tord'-uv-as-as	traj-in-as-as
2. os. mn. č.	phen-en-as	asa-n-as	tord'-on-as	traj-in-as
3. os. mn. č.	phen-en-as	asa-n-as	tord'-on-as	traj-in-as

Minulý čas nedokonavý sponového slovesa „být“

me simas   ame samas
tu salas/sanas   tume sanas
vouj sas   voun sas

Záporná forma minulého času nedokonavého sponového slovesa „být“

me či simas   ame či samas
tu či salas/sanas   tume či sanas
vouj nás   voun nás

Minulý čas nedokonavý slovesné vazby „mít“ (na příkladu vazby s osobními zájmeny)

sas ma /man sas   sas ame /amen sas
sas tu /tut sas   sas tume /tumen sas
sas la, le(s)/les, la sas   sas le(n) /len sas

Záporná forma minulého času nedokonavého slovesné vazby „mít“ (na příkladu vazby s osobními zájmeny)

nás ma /man nás   nás ame /amen nás
nás tu /tut nás   nás tume /tumen nás
nás la, le(s) /les, la nás   nás le(n) /len nás

CVIČENÍ:

Cvičení 1.

Podtrhněte v textu všechny tvary minulého času nedokonavého a určete osobu a číslo.

Cvičení 2.

Odpovězte na otázky k videu.

- 1) Sar trajinas varikana e Rom?
- 2) Keťfi sas le Romeske, kana múlas lesko dad?
- 3) Ká bešelas lesko čaládo?
- 4) Sas len khote kher?
- 5) Sar bušolas lesko nano?
- 6) Ká bešelas lesko nano? Kasa bešelas?
- 7) Ká phírelas kado Rom, inke sar šavouro, peske dadesa?
- 8) So kerenas, kana phírenas pej sunte thana?
- 9) Anda kas ruđijas kado Rom?
- 10) So kerenas majinti e Rom, kana kerenas jag?
- 11) Ko das lenge o kher?

Cvičení 3.

Doplňte správné tvary minulého času nedokonavého.

- 1) O šávo či (trádel) _____ araťi o motori, (trádel) _____ o vurdon.
- 2) I Šejinka (ruđij) _____ anda peski dej. Me (ruđij) _____ anda tu.
- 3) Varisoko manuš (vorbij) _____ manca, kana (si) _____ pi ulica.
- 4) Le šáveske (tecij) _____ amari šej.
- 5) I romňi (kamel) _____ variso te vorbij.
- 6) Či (žanav) _____ ká (bešel) _____ leski mámi.
- 7) Manci (hajtij) _____ pér ma but berš.
- 8) Kana me (si) _____ cigno, (phírel) _____ mure dadesa pej sunte thana.
- 9) Ame sorro kurko (d'ílabel) _____
- 10) O nano (bešel) _____ ando kher, ame (bešel) _____ rigate.
- 11) E Rom (soven) _____ ande suluma.

Cvičení 4.

Přeložte do romštiny.

- 1) Byla jsem ještě malá holka.
- 2) Bydleli jsme v obytném voze.
- 3) Romové si dělali dříve oheň a povídali si.
- 4) Dříve Romové neměli domy.
- 5) Můj otec jezdil s vozem a koňmi.
- 6) Jezdili jsem do města nakupovat a můj muž řídil auto.
- 7) Romové chodili bosí, nic neměli.
- 8) Život kdysi nebyl dobrý.
- 9) Měl jsem dvě sestry a jednoho bratra.
- 10) Já jsem byl nejstarší.

PŘEPIS VIDEA:

Sar varikana trajinas e Rom

T'aven bachtale, Romale anda Čecho, ká phušlan mandar duj trín vorbi, sar so sas, sar trádenas e Rom varikana. No, phenav la tumenge, Romale.

Simas ochto beršengo, simas, taj tela jejkh kher bešasas. Khote bešelás muro nano, o Jovan, taj muro dad taj lesko čaládo. Taj varikana sas, e Rom phírenas khote, ando ... tela... cino... ando telepo bešasas. Taj khote avenas Rom, but trádenas. Avenas anda Šóka, anda Símuova e Rom pej grast, akhárká avenas e Rom.

Taj kerenas jag majinti, vorbinkerenas, so sas, e Rom. Vorbinkerenas, so sas varikana, e phúre Rom, taj sako vorbijas, so sas. Sar žalas i luma. Taj vorbinas mévi kodo, púrninges sas kodola Rom phúre, žanas te čouren, varikana. Purnanges, nás le khanči. Ande suluma sovenas, kodola Rom.

Taj ekh romňi phendas, gejri, kade gejlás ká pesko nano. „Muro nano, naj ma khanči. Či des le šavouren variso?” – „Aldij tu o Dejl, vi man si kecavo čaládo sar tut. Ža, hajtin lenge!” Taj gejlás kodi romňi, taj gejlás tar khoutar.

Bešous kutkáke tejle, simas... ochto beršengo simas. Kana múlas muro dad, simas dešušovengo. Vorta.

Taj me kamous te phenav tumenge šukáres, aldij tume o sunto Dejl, kadi vorba, sar sas. Muro dad žalas... phírous lesa te dílabkerav, lesa, pi harmo... sunte thana. Mure dadesa. So hajtinásas. Hajtijas muro dad taj muri dej, hajtinás pér mande. Maj but phírous mure dadesa pej sunte thana. Avasas khére, dílabasas taj pale žous tar. Pej sunte thana phírous, Romale. Šaštína. Mariacál. Sunto Marii khote-j. Deše beršengo simas, kana phírous mure dadesa pe kadala sunte thana. Taj rudínous. Anda muri dej, anda... Cignoure sas inke šavoura. Me simas maj phúro.

Muro nano, sas ekh kher les. Ame bešasas ando bíváko. Mura dejasa, mure dadesa. Khate khónik nás. Feri o Jovan, o muro nano. Sas les khére šáven, kodole rigate bešenás. Ando jekh kher bešenás. Ando jekh kher bešenás. Jejkhe šáves sas čaládo. Khote bešasas ando jekh telepo. Muro nano, mure nanura, áver khonik nás khote. Ke nás, či bešenás keťí žejne.

O raj das ame kher. Taj khote gejlam tar.

Slovička

akhárká <i>přísl.</i>	kamkoliv
aldij <i>slov.</i>	žehnat, požehnat
bíváko <i>podst. jm. m.</i>	obytný vůz
čourel / čórel <i>slov.</i>	krást
dílabel <i>slov.</i>	zpívat
gejro/géro <i>příd. jm.</i>	nebohý
hajtij <i>slov.</i>	starat se
jag <i>podst. jm. ž.</i>	oheň
kecavo <i>zájm.</i>	takový
khanči <i>zájm.</i>	nic
khote <i>přísl.</i>	tam
khoutar <i>přísl.</i>	odtamtud
kutkáke <i>přísl.</i>	tamhle
luma <i>podst. jm. ž.</i>	svět; Země
majinti <i>přísl.</i>	dříve, kdysi
mévi <i>spoj.</i>	dokonce, také
púrninges <i>přísl.</i>	naboso
raj <i>podst. jm. m.</i>	(vážený) pán

rigate <i>přísl.</i>	stranou
rudij <i>slov.</i>	modlit se
sulum <i>podst. jm. m.</i>	sláma
Sunto Maria <i>podst. jm. ž.</i>	panenka Marie
sunto than <i>podst. jm. m.</i>	poutní místo (doslova svaté místo)
telepo <i>podst. jm. m.</i>	osada, vesnice
trádel <i>slov.</i>	jezdit, řídit
varikana <i>přísl.</i>	kdysi, někdy
vorba <i>podst. jm. ž.</i>	slovo, proslov, vyprávění
vorta <i>přísl.</i>	1. právě, zrovna; 2. rovně

Místní názvy

Šóka	Selice (obec na Slovensku v okrese Šaľa)
Símuova	Zemné (obec na Slovensku Nové Zámky)
Šaštína	Šaštín-Stráže (město na Slovensku v okrese Senica)
Máriacál	Mariazell (město v Rakousku, v republice Štýrsko)

Základní fráze

Aldij tu o Dejl!	Ať ti Bůh žehná.
Dešušovengo simas.	Bylo mi šestnáct.
Ochtongo simas.	Bylo mi osm.

ROMANI ROMANES

6. LEKCE:

ANDO VEJŠ PEJ BURÁCI

Vysvětlení některých obtížnějších tvarů z videa „Ando vejš pej buráci“, kterým by žák na úrovni této lekce ještě nerozuměl:

Perfektivní tvary sloves (minulý čas dokonavý): *avilam* (přišli jsme), *rakhlem*, *rakhlan* (našla jsem, našla jsi).

Rozkazovací způsob (imperativ)

	1. třída -e-	2. třída -a-	3. třída -uv-	4. třída -i-
2. os. j. č.	phen!	asa!	tord'-uv!	traj-in!
1. os. mn. č.	phen-as!	asa-s!	tord'-uv-as!	traj-in-as!
2. os. mn. č.	phen-en!	asa-n!	tord'-on!	traj-in-en!

Rozkazovací způsob (imperativ) sponového slovesa „být“

Av! Avas! Aven!

Negativní rozkazovací způsob (imperativ)

Zápor se tvoří pomocí zápornky *na*.

Na ža!   *Nechod!*
Na dikh khote!   *Nedívej se tam!*
Na phenen!   *Neříkejte!*

Negativní rozkazovací způsob (imperativ) sponového slovesa „být“

Na av! Na avas! Na aven!
Na av kecavo!   *Nebuď takový!*

Modifikace a zesílení významu rozkazovacího způsobu

Původní tvar imperativu lze posílit připojením částic jako: *le*, *ta*, *de*, *ča(k)*, *maj*.

Přitom platí, že připojená částice vyjadřuje různou míru apelu:

- *le*:   slušný zdvořilostní apel nebo výzva
- *ta, de, ča(k)*:   naléhavý, ale přesto zdvořilý apel
- *maj*:   silný požadavek, nutková výzva

Vedle toho se imperativ může doplnit o částici *tar*, která vyjadřuje příkaz k pohybu směrem pryč.

Av le!   *Pojď jsem – klidně pojď sem!*
Dikh ča(k)!   *Pojď se podívat (naléhavě, vyžádání potvrzení)!*
Av maj!   *Pojď už! (netrpělivě)*
Ker maj!   *No tak dělej! (netrpělivě)*
Ža tar!   *Odejdi!*
Avas tar!   *Pojďme pryč!*

Skloňování podstatných jmen: Ablativ (8. pád)

Ablativ je tvořen u obou rodů jednotného a množného čísla shodně od nepřímého kmene přidáním koncovek:

-tar / -dar

Koncovka **-tar**: pokud nepřímý kmen končí na souhlásku *s* nebo samohlásku *a*, např. *le phralestar*, *la pheñatar* (od bratra, od sestry),

Koncovka **-dar**: pokud nepřímý kmen končí na souhlásku *n*, např. *le phralendar*, *le pheñandar* (od bratrů, od sester), *mandar* (ode mě).

Tvorba ablativního tvaru:

Nominativ:	(o) Rom	(i) Romňi	(le) Rom
Nepřímý kmen:	(le) Rom-es	(la) Rom-ña	(le) Rom-en
Ablativ:	(le) Rom-es-tar	(la) Rom-ña-tar	(le) Rom-en-dar

Hlavní funkce

Vyjadřuje směřování od někoho či od něčeho nebo vychází z někoho či z něčeho.

Pojí se s určitými slovesy, které mají v češtině často genitivní vazbu.

Ve větě může zastávat funkce předmětu, jmenného přísudku či doplňku, přívlastku či příslovečného určení.

Zapamatujte si!

V olašské romštině je ablativ na ústupu: chybí lokální význam (odněkud), který je hojně zastoupen např. v severocentrální romštině. Ablativní tvary zde byly v tomto významu téměř zcela nahrazeny předložkovými konstrukcemi.

Tedy např. slovní spojení „z Prahy, z Bratislavy“ přeložíme jako: *andaj Praha*, *andaj Požono*, **neexistují** tvary jako *Prahatar*, *Požonostar*!

Použití

1. Ve slovesných vazbách:

Některá slovesa se vždy pojí s ablativní vazbou, např. *daral* (bát se – čeho), *phušel* (ptát se – koho), *chuñilel* (držet se – koho, dostat – od koho), *asal* (smát se – komu), *čórel* (krást – komu), *lažal pe* (stydět se – za koho)

<i>Asal le romestar.</i>	Směje se muži.
<i>Daral le sapendar.</i>	Bojí se hadů.
<i>Phušel la phúratar.</i>	Ptá se (té) staré.
<i>Chuñilel pe tutar.</i>	Drží se tě.
<i>Čourel lestar o somnakaj.</i>	Krade mu zlato.
<i>Lažas mandar?</i>	Stydíš se za mne?

2. U podstatných jmen a přídavných jmen:

Často se užívá ve funkci předmětu, například jako odpověď ve smyslu od někoho, od něčeho.

<i>Le phralestar.</i>	Od bratra.
<i>La romñatar.</i>	Od ženy.
<i>Kindem kodo mure dadestar.</i>	Koupil jsem to od mého otce.
<i>Samas inke dúr khérestar.</i>	Byli jsme ještě daleko od domu.

Také se užívá při porovnávání pro označení komparovaného, např.

<i>Vou si mandar maj phúro.</i>	On je starší než já.
<i>Me sim le phralestar maj godaver.</i>	Jsem chytřejší než můj bratr.

Může být také ve funkci jmenného přísudku nebo doplňku. V takovém případě vyjadřuje například jakého původu nebo zdroje něco

je (např. *Kodi dukh šaj avel le čangendar*. Tahle bolest může být od nohou. *O kher pherdo sas le Romendar*. Dům byl zaplněn Romy).
Může se vyskytovat také ve funkci příslovečného určení příčiny (*Kodole drabendar si mange nasules*. Z těch léků je mi špatně.)

Další ustálené ablativní tvary:

Phujatar.

Pěšky.

(*Soven*) *purnendar*.

(*Spi*) nohama proti sobě.

3. Podobné funkce jako u podstatných a přídavných jmen plní ablativ také u zájmen.

Pro přehled zde uvedeme některé tvary zájmen v ablativu.

Tvary osobních zájmen v ablativu:

mandar, tutar, latar, lestar (pestar), amendar, tumendar, lendar, (pendar)

Tvary tázacích zájmen v ablativu:

khatar (odkud), *sostar* (proč), *sávatar* (od které), *sávestar* (od kterého), *sávendar* (od kterých), *kastar* (od koho)

Tvary ukazovacích zájmen v ablativu:

kadalestar (od tohoto), *kodalatar* (od této), *kadalendar* (od těchto), *kodolestar* (od tamtoho), *kakalestar* (od tohoto),
kukolestar (od tamtoho)

Tvary záporných zájmen v ablativu:

khančestar (z ničeho, od ničeho), *khanikastar* (od nikoho), *khanikhatar* (odnikud)

Poznámky

CVIČENÍ:

Cvičení 1.

Odpovězte správně na otázky k videu.

- 1) Ká si le šeja? So khote keren?
- 2) Sar si ávri?
- 3) Rakhle le šeja le buráci?
- 4) So kamen le šeja te kiraven le burácendar?
- 5) Pa soske álaterra vorbin le šeja?
- 6) Če álatondar le Rom daran? Sostar?
- 7) Če álatondar le Rom žunglon? Sostar?
- 8) Sostar či chuřilen le šeja la žamba ando vast?
- 9) So vorbijas i Romři pa varisoske manuř, so keren variso žungálo le žuklenca?

Cvičení 2.

Vyhledejte v textu tvary rozkazovacího způsobu. Vypiřte si je a přelořte.

Cvičení 3.

Vyhledejte v textu tvary ostatních sloves, určete nejprve infinitiv a posléze je převedřte do rozkazovacího způsobu. Cvičně určete možné tvary pro všechny možné osoby.

Příklad:

Avilam = te avel; 1. Av! 2. Avas! 3. Aven!

Cvičení 4.

Doplřte koncovky ablativu.

- 1) Tu sostar daras (me) _____ ?
- 2) Me darav maj bute (manuř) _____.
- 3) Asal peska (pheň) _____.
- 4) Chuřilel la (vast) _____.
- 5) Čourelas (vou) _____ kařt.
- 6) Phuřen jejkh (áver) _____!
- 7) Phuřav (tu) _____, (ko) _____ asas?
- 8) Asav (kado) _____ taj (kadi) _____.
- 9) Me či darav (khanři) _____.
- 10) Avav khere (voun) _____.

PŘEPIS VIDEA:

Ando vejš pej buráci

Romňi: Avilam ađejs ando vejš, dikhen Romale, ávri brišind del, taj rodas buráca.

Romňi: Rakhlan variso, Ivetko?

Ivetka: Éta, rakhlem le...la buráca!

Romňi: Jáj!

Ivetka: Av, dikh, katka, pherdo.

Romňi: Če šukár si! Kadala láše si! Kadalendar kiravasa variso!

Ivetka: Aj so kames te kiraves lesa?

Romňi: Naj šaj keras zumi, vaď omáčka.

Ivetka: Jo. Paša riža...

Romňi: Akárso. Šaj keras. Kiravasa. Trobuj inke te rodel khate.

Romňi: Jáj, Ivetka. Av! Av ourde, chav ƚo jílo! Ehe! Dikh ta, so rakhlem. Dikhes?

Kadala láše-j. Aš ta, lou le! Dikh! Jáj! Če šukár si, uďí?

Ivetka: Jo, jo.

Romňi: Šukár... Naj, le! Kiravesa zumi andaj le.

Ivetka: Jo, najis tuke, pheňe.

Romňi: Naj pa sos.

Romňi: Áke-li, ehe!

Ivetka: Éta, dikh, katka-li! I žamba! De ča, astar la!

Romňi: Áke-li, dikhes?

Ivetka: Jo. Jo! Ža le!

Romňi: Dikh, če cigni-j! Šukár si. Ža, chuřil la ando vas!

Ivetka: Aj sar! Me darav!

Romňi: Ža, Ivetka, chuřil la ando vas!

Ivetka: Me darav, haj tu so či les?

Romňi: Ehhh, me či kamav, de ma páča!

Ivetka: Naj ke musaj tu te les.

Romňi: Či kamav.

Romňi: So gindis, sostar daran le Rom le žambendar?

Ivetka: Aj, dore si le fobia vaj so me žanav, daran.

Romňi: Me gindij, hoď anda kado daran pe, ká žung si, hoď žungalo si. Kecavo hoď žungalo álato si. Azír kadalestar daran. Vaď či kamen. Hoď melálo-j vaď kadej, hoď žungálo-j, či kamen.

Ivetka: Jo. Jo, fajma khonik či kamen kadal.

Romňi: Inke sosko álato kecavo-j? Le... o sap, na?

Ivetka: O sap... sako daral. Ke kodo si nasulendar. Naďon, naďon nasulendar.

Romňi: Jo, kadej, hoď nasulendar si, jo.

Ivetka: Jo, jo. Vareko daral le múcendar, le žuklendar vareko...

Romňi: Jo, aj me či kamav le žuklen taj le múcen. Či kamav.

Ivetka: Mír?

Romňi: Ke, žunglol mange.

Ivetka: Taj varekaske jo.

Romňi: Taj si kecave žejne, so len o tejári, chan anda les taj apal chan anda kodo tejári! No, me má múli sim! Me náštik kado, šej!

Ivetka: Aj či me kado či kamav. Pala múca, pala žukel te chav...

Slovička

ađejs <i>přísl.</i>	dnes, dneska	nasul <i>příd. jm.</i>	zlý, špatný
akárso <i>zájm.</i>	cokoliv	o sap <i>podst. jm. m.</i>	had
álato <i>podst. jm. m.</i>	zvíře	pherdo <i>přísl.</i>	plno, hodně
astarel <i>slov.</i>	1. zapřáhnout 2. chytit, dostat (vých.)	rakhel <i>slov.</i>	najít, nalézt
ávri <i>přísl.</i>	ven, venku	rodel <i>slov.</i>	hledat
azír <i>spojka</i>	proto	sostar <i>zájm.</i>	proč
brišind <i>podst. jm. m.</i>	děšť	trobuj <i>slov.</i>	je třeba, je potřeba
buráca <i>podst. jm. ž.</i>	houba	variso <i>zájm.</i>	něco
daral <i>slov.</i>	bát se, mít strach	zumi <i>podst. jm. ž.</i>	polévka
dore <i>přísl.</i>	možná (vých.)	žamba <i>podst. jm. ž.</i>	žába
éta <i>citosl.</i>	hele, heleme	žukel <i>podst. jm. m.</i>	pes
fajma <i>přísl.</i>	možná	žung <i>podst. jm. m.</i>	hnus, špína
gindij <i>slov.</i>	myslet	žungálo <i>příd. jm.</i>	hnusný, ošklivý
chuřilel <i>slov.</i>	chytit, dostat	žunglol <i>slov.</i>	hnusit se, být někomu odporný
inke <i>přísl.</i>	ještě		
kadala <i>zájm.</i>	tady ty, tyhle ty		
kiravel <i>slov.</i>	vařit		
lel <i>slov.</i>	brát, vzít	Základní fráze	
melálo <i>příd. jm.</i>	špinavý	Áke-li!	Tady je (ona)!
mír <i>zájm.</i>	proč	Av ourde, chav ťo jílo!	Pojď sem, buď tak hodná (doslova: jím tvé srdce)
múca <i>podst. jm. ž.</i>	kočka	De ma páča!	Dej mi pokoj!
musaj <i>slov.</i>	muset	Me má múli sim.	Z toho jsem hotová (doslová: já už jsem mrtvá).
nasul <i>podst. jm. m.</i>	satan		

Poznámky

ROMANI ROMANES

7. LEKCE: I VORBA PA PURÁNE FENKÍPURA

Ukazovací zájmena (demonstrativa)

Ukazovací zájmena jsou tvořena od kořenů: **kad-**, **kod-**, **kak-**, **kuk-**.

K těm se dále přidávají rodové koncovky (**-o**, **-i**, **-e**)

Hlavní funkce

Dle samohlásky ve kmeni: **a-o /u**

kado, **kako** – bližší, ve významu: tato, tento (toto).

kodo, **kuko** – vzdálenější, ve významu: tamta, tamten (tamto).

Dle souhlásky ve kmeni: **d-k**

kako, **kuko** – něco hmatatelného, na co lze ukázat; nebo: výběr z určitého množství

kado, **kodo** – vztahující se k probíhající komunikaci, abstraktní či neuchopitelné do ruky

Tvary ukazovacích zájmen (demonstrativ) dle rodů a čísel v nominativu:

Ukazovací zájmeno	rod mužský jedn. č.	rod ženský jedn. č.	rod ž + m mn. č.
1. kad -	kado	kadi	kadala/kadaj
2. kod -	kodo	kodi	kodola/kodoj
3. kak -	kako	kaki	kakala
4. kuk -	kuko	kuki	kukola

Příklady:

Kado si čáčimo.

Tohle je pravda.

Kodo páji šaj pen.

Tu (tamtu) vodu můžete pít.

Kamav kakale prunendar.

Chci tyto švestky (doslova: z těchto švestek).

Kakala taj kukola Rom chále pe.

Tihle a tamti Romové se pohádali.

V časových vazbách:

kado + časový údaj = tento

kuko + časový údaj = minulý

Kado berš šukára dejsa sas.

Tento tok bylo hezké počasí.

Kuko berš trin šon sas šil.

Minulý rok byla tři měsíce zima.

Namísto plných tvarů ukazovacích zájmen lze použít také jejich zkrácené tvary.

Zkrácená sada:

ka

Ve významu: bližší, tento

ko

Ve významu: vzdálenější, tamten

ROMANI ROMANES

Ukazovací zájmeno	rod mužský jedn. č.	rod ženský jedn. č.	rod ž + m mn. č.
1. ka	ka	kaj	kaj
2. ko	ko	koj	koj

Nepřímý pád u ukazovacích zájmen (demonstrativ)

Ukazovacích zájmena *kado, kodo, kako, kuko* se často vyskytují v nepřímém pádě.

V tabulce jsou uvedené různé tvary těchto zájmen podle rodů a čísla, uvádíme pro přehled také nepřímé pády ztrácených tvarů *ka* a *ko*.

Ukazovací zájmeno	rod mužský jedn. č.	rod ženský jedn. č.	rod ž + m mn. č.
1. kad -	kadale	kadala	kadale/kadaj
2. kod-	kodole	kodola	kodole/kodoj
3. kak -	kakale	kakala	kakale
4. kuk -	kukole	kukola	kukole
5. ka	kaj	kaj	kaj
6. ko	koj	koj	koj

Skloňování podstatných jmen: Genitiv (2. pád)

Tvoří se od nepřímého kmene přidáním genitivních pádových přípon:

- k-** (v případě, že kmen končí na souhlásku s nebo na samohlásku)
- g-** (v případě, že kmen končí na souhlásku n)

Za těmito příponami následuje dále rodová koncovka přivlastňovacího podstatného jména, která má stejnou podobu jako přídavné jméno, a tedy je zakončena:

- o** (v rodě mužském čísla jednotného)
- i** (v rodě ženském čísla jednotného)
- e** (v rodě mužském i ženském čísla množného)

Phralesko šávo. Bratrův syn.

Phraleski šej. Bratrova dcera.

Phraleske šáve. Bratrovy děti.

Phralenge šáve. Děti bratrů.

Pheňako kher. Sestřin dům.

Výsledný genitiv se také jako přídavné jméno chová a dále se skloňuje.

Před podstatným jménem v genitivu stojí člen, přídavné jméno nebo zájmeno v nepřímém pádu, které se řídí rodem a číslem jména v genitivu.

ROMANI ROMANES

<i>la pheňako</i>	sestřin
<i>šukára šejako</i>	hezké dívky
<i>amára pheňako</i>	naší sestry

V genitivu mohou být podstatná jména životná i neživotná, ale také přídavná jména, zájmena a číslovky.

Užití genitivu:

1. Syntaktické užití (nositelem významu je předložka): v genitivu jsou podstatná jména (bez členu nebo jiného determinantu) po předložce *bi*, např. *bi phralesko* (bez bratra) apod.
2. Sémantické užití (bez předložky, pád je skutečným nositelem významu). Genitiv může mít následující funkce:

– Vyjadřuje přivlastnění – životná podstatná jména v genitivu vyjadřují přivlastňovací vazbu, odpověď na otázku *koho*: *kasko*, popř. *kaski, kaské*? Zároveň také plní funkci českého přídavného jména přivlastňovacího: např. *le dadesko /-i, /-e* (otcův, otcovo, otcovo), *la pheňako /-i, /-e* (sestřin, sestřino, sestřino).

Kaski si kadi cocha? La šukáraki. Koho je tahle sukně? Té krásné (krasavice).

– U neživotných podstatných jmen vyjadřuje příslušnost, bližší určení nebo druh a do češtiny se překládá předložkovým spojením, přídavným jménem, genitivní vazbou či jiným způsobem

<i>krěčuneski ráři</i>	vánoční noc
<i>pe gavesko nakh</i>	na konci vesnice
<i>Suntone Dejvleski chouli</i>	boží hněv

– k vyjádření času (v kolik hodin)

Detehára štárengo-j ávri má d'ejsoł. Ráno ve čtyři se už rozednává.

– k určení věku/ stáří

<i>Muri šej si dešuštárengi.</i>	Mé dceři je čtrnáct.
<i>Šouvengo simas.</i>	Bylo mi šest.

Genitiv tázacích zájmen

Genitivy se používají jen u některých tázacích zájmen. Jejich význam se přitom určitým způsobem posunuje.

- Genitiv tázacího zájmena *so* (co): *sosko /-i, /-e* nese význam přivlastňování čemu, do češtiny se překládá významem: jaký.
- Genitiv tázacího zájmena *ko* (kdo): *Kasko /-i, /-e* (čí, koho)
- Genitiv tázacího zájmena *keťti* (kolik): jeho význam se opět posouvá. Otázku *keťtengo /-i, /-e* překládáme jako v kolik (hodin), otázku *Keťtengo-j?* jako: kolik mu je (let).

Osobní zájmena v genitivu zároveň fungují jako přivlastňovacího zájmena:

muro, tíro, lako, lesko (pesko), amáro, tumáro, lengo (pengo)

Jako genitiv se používají i v syntaktické funkci, po předložce *bi*: *bi muro* (beze mne), *bi tíro* (bez tebe).

CVIČENÍ:

Cvičení 1.

Odpovězte správně na otázky k videu.

- 1) Kon-i pe puráne fenképura?
- 2) Če románe ánava šaj šunas ando video?
- 3) Anda sávo berš šaj si kadala fenképura?
- 4) Če vurdona sas varikana kadale Romen?
- 5) Sar bušolas la Romňaki mámi taj soski sas?
- 6) Ká sas laki dej atunči?
- 7) Sosko sas o trajo andej vagónura?
- 8) Ko sas o Punka?

Cvičení 2.

Vyhleďte v textu tvary ukazovacích zájmen. Zamyslete se nad tím, v jakých významech nebo funkcích je mluvčí použili.

Cvičení 3.

Doplňte správné tvary ukazovacích zájmen (*kodo, kado, kako, kuko*), včetně příslušných rodových koncovek.

- 1) Kon- i _____ ?
- 2) _____ berš si šukár d'ejša.
- 3) _____ berš delas mindik o brišind.
- 4) Ande _____ gav sa Rom bešen.
- 5) Save phaba kames, _____ vaj _____ ?
- 6) Pe _____ vurdon phenenas o herňúvo, pe _____ o bíváko.
- 7) _____ si o čáčimo.
- 8) _____, so si katka, i Viola- j.

Cvičení 4.

Vyhleďte v textu všechny genitivní tvary a vypište je.

Cvičení 5.

Pokuste se popsat pomocí genitivu známé vztahové vazby popisovaných osob směrem k hlavní mluvčí ve videu (Márii).

Například:

I Mománka sas la Máriaki mámi,

I Viola sas lake nanoski romňi.

Cvičení 6.

Přeložte do romštiny.

- 1) Zeptej se té krásné dívky – Které? – Té mladé.
- 2) Tamti Romové bydlí na konci vesnice.
- 3) Tihle Romové a tamti Romové se hádali.
- 4) Kam vede tato cesta?
- 5) Chci toho bílého koně.
- 6) Ten obchod otevírá v deset.
- 7) Zním matku těch čtyř děvčat.
- 8) Tohle je dům mé sestry.
- 9) Tihle Romové nikdy nebydleli v obytných vozech.
- 10) Její dceři je osm let, jeho synovi deset let.

PŘEPIS VIDEA:

I vorba pa puráne fenkípura

Mária: Kaki me sim, áke sim!

Šávo: Kadej si.

Mária: Muro dad kamelas ma maj feder. O šávo žanel!

Šávo: Kon-i i cigni šej?

Mária: Kako šaj si o Hajnal.

Šávo: Vou-j!

Mária: Áke sim. Me sim.

Šávo: Aš ta, dikhav!

Mária: I Róza maj úči sas.

Šávo: Tu sal, tu sal. Te merav, te na dičhol....

Mária: Dikhes, mou, áke sim. Áke sim, áke sim! Áke sim!

Markéta: Aj tu, aj kodi řiri dej?

Mária: Mure phral-i kadala. Muri dej phandli sas atunři. Andi Pardubica sas, taj kaki, so katkáke-j, i Violka-j. Mure nanoski romři.

Markéta: Le nanoski romři.

Mária: Jo. I Violka.

Markéta: Naj anda kadal vurdona tume bešenas atunři?

Mária: Jo. Katka, andej vagónura.

Šávo: Kon-i kaj gajři? Vad' romři?

Mária: I Violka-j.

Šávo: Kaki, i bári.

Mária: Mišto sas, le pátura sas ame ánde, le sastrune. Mišto sas ánde. Taj vi bóuv sas ánde, kiravenas opre. Mišto sas ánde, žanav.

Markéta: Naj andaj kadala vurdona majinti bešenas tume, jo. Anda kado?

Mária: Áke-le. Áke-le, le herňúruva-j kadala. Herňúvura phenelas pe lenge. Taj kako o bíváko-j. O bíváko-j, kako, herňúvo. Taj kidine amáre grasten. Taj kaki i mámi, i bári romři. I mámi kadi, paša vurdon. I Mománka.

Dujto romři: Aš ta, dikhav.

Markéta: Kodi, so nasul sas, so phenesas?

Mária: Mamo, háháhá

Markéta: Taj pi kadi fotka?

Mária: Naj phendem tuke. I Babouři, i Violka, laki šej, kaki i mámi-j.

Markéta: Taj kadala ře phral?

Dujto romři: O phral, o Jóuška. Dikh kadi fotka.

Mária: Jo, kodola mure phral-i.

Dujto romři: Aš ta, dikh, o Jóuška, naj o Bogo?

Šávo: Naj o Jóuška. O Jóška taj o Bogo-j katkáke-j.

Markéta: Taj kadala Rom khatar?

Mária: Áke-le, andaj Broudo. Kako, o phúro, o Punka-j.

Šávo: O Punka-j.

Mária: Kakalesko dad taj kakalesko dad.

Dujto romři: Kako o Punka-j.

Mária: Taj katkáke-j o Lóulo, o Berci. So? O Punka lengo dad sas.

Dujto romři: Jo?

Mária: Ouva. Mure dadeske bratrancura

PŘEPIS VIDEA:

Slovička

maj feder <i>přísl.</i>	nejvíc, nejlépe
účo <i>příd. jm.</i>	vysoký
phandlo <i>příd. jm.</i>	zavřený
atunči <i>přísl.</i>	tehdy
majinti <i>přísl.</i>	kdysi
mou <i>podst. jm. m.</i>	chlapče, chlape (oslovení v 5. pádu)
sástruno <i>příd. jm.</i>	železný
bouv <i>podst. jm. m.</i>	kamna
kiravel <i>slov.</i>	vařit
bívák <i>podst. jm. m.</i>	obytný vůz
hernúvo <i>podst. jm. m.</i>	vůz (typu žebříňák)
katkáke <i>přísl.</i>	tadyhle
pálal <i>přísl.</i>	vzadu
fenkípo <i>podst. jm. m.</i>	fotka
kidel <i>slov.</i>	sebrat, sbírat
chal pe <i>slov.</i>	hádat se

Poznámky

ROMANI ROMANES

8. LEKCE:

LE SERSÁMURA

Skloňování podstatných jmen: Instrumentál (7. pád)

Instrumentál je tvořen u obou rodů jednotného a množného čísla shodně od nepřímého kmene přidáním koncovek: **-sa/-ca**
Koncovka **-sa**: pokud nepřímý kmen končí na souhlásku *s* nebo samohlásku *a*, např. *le phralesa, la pheřasa* (s bratrem, se sestrou), *tusa* (s tebou)
Koncovka **-ca**: pokud nepřímý kmen končí na souhlásku *n*, např. *le phralenca, le pheňanca* (s bratry, se sestrami), *manca* (se mnou).

Hlavní funkce

Obecně lze říci, že představuje odpověď na otázky: *kasa? (s) kým? sosa? (s) čím?*

Vyjadřuje:

1. Sociativ (děj hlavního slovesa probíhá společně s někým), v češtině vyjádřený předložkou *s*:

Ďilabav peske dadesa.   Zpívám se svým tátou.
Phírav ávri láše šávenca.   Chodím ven se s dobrými chlapci.

2. příslovečné určení směru **kudy, kam**.

Upre le traptenca.   Nahoru po schodech.
Žav tar la lumasa.   Odcházím do světa.

3. příslovečné určení času ve významu **za, po**.

Rátenca či sovav.   V noci (dosl. nocemi) nespím.
Ďejsenca dikhas ame.   Za dne (dosl. dny) se vídáme.

4. příslovečné určení způsobu

Cirdes le ávri zourasa.   Vytáhneš ho silou.

5. významu porovnávání, srovnávání: **o kolik**.

Duje beršenca si mandar maj terni.   Je o dva roky mladší než já.
Avilas trine čásonca maj síg.   Přišla o tři hodiny dříve.
Maj cerra rodes sar me pánže šelenca.   Vyděláváš o pět set méně než já.

6. Vyskytuje se v ustálených slovesných vazbách po některých slovesech jako *bírij* (být schopen, dokázat), *maladol* (potkat se s kým), *vorbij* (mluvit - s někým), *trádel* (jezdit, řídit) a dále u některých recipročních reflexiv (význam jeden s druhým) jako *pinžárel pe, márel pe*.

Maladuvav le Romenca.   Potkávám se s Romy.
Či bírij manca.   Už nemůžu.

7. Následuje po spojce *kusa* (**spolu s**):

Žav khote kusa le phralenca.   Jdu tam spolu s bratry.

8. V ustálených frázích:

Ašen Dévlesa!   Zůstaňte s Bohem.
Dévlesa!   Sbohem (doslova: s Bohem).

Skloňování osobních zájmen: instrumentál (7. pád)

manca	amenca
tusa	tumenca
lasa, lesa	lenca
(pesa)	(penca)

CVIČENÍ:

Cvičení 1.

Odpovězte správně na otázky k videu.

- 1) So sikhavelas o dad peske šáveske?
- 2) Če sersámura sikhavelas leske?
- 3) So kerel pe le toversa?
- 4) So kerel pe le čokanosa?
- 5) So kerel o Roma la šilavasa?
- 6) Sosa vulus ávri le šrúbura?
- 7) So trobuj te lel mindik pej vas? Sostar?
- 8) So trobuj t'avel mindik pej mesála, kana keres vareso? Sostar?
- 9) Sosko firizi si le Romes?

Cvičení 2.

Spojte k sobě čarami nářadí s příslušným popisem, co se s ním dá dělat za práci.

Sersámo:	So keres kodolesa:
klašto	mores šúra te aven kucime
kopidí	firizis o kaš vaj o sástri
šúri	užáres vaj randes vareso téle
kíja	šilaves upre
rín	máres ánde le karfa
šrúbováko	vareso phutres ávri, vulus lesa
firizi	mores ávri vareso
čokano	ávri vulus vaj ánde cirdes šrúbura
hobľo	šines vareso
baruno rín	cidres ávri vareso
šilava	hoblujis
sastruni šilavica	keres chiv ande kaštete vaj fara gis vareso

Cvičení 3.

Najdi v textu všechny tvary instrumentálu (7. pádu) a podtrhni je.

Cvičení 4.

Uved' správné tvary instrumentálu (7. pádu).

- 1) Mure (dad) _____ chav márho (čhil) _____.
- 2) Kerous but čásura búti peske (nano) _____, aba či bírinous (me) _____.
- 3) Ášen (Dél) _____, Romale, žav tar la (luma) _____.
- 4) Vorbinous mura (kamarátka) _____ šukáre (moudo) _____.
- 5) So šaj kerav le (tover) _____?
- 6) (Kodo) _____ ávri vulus le šrúbura.
- 7) Trádav le (motori) _____ ando fouro.
- 8) Le (gáže) _____ mišto avav ávri.
- 9) Lako phral maj phúro - j latar pánže (berš) _____.
- 10) Či žav (tu) _____, žav (vouj) _____.

PŘEPIS VIDEA:

Le sersámura

Šávo: Tata, sostar trobuj tuke kado?

Dad: Naj kako... Kado si klašto. Kado si, kana trobuj mange karfina avri te cirdel, astares les káde, haj cirdes les zourasa, ke le vastesa či bírisa. Hapoj si cino klašto, vi kado žutij, vi kadalesa šaj keres. Si dúj klaštura: vi báro haj vi cino. No.

Šávo: Hm. Aj kado so? Kado so?

Dad: Naj kado si kasí... sar kopidí. Sar kopidí. Aj kado si po kaš, kana kames te keres ande kaštete chiv. Vaj te faragij vareso. Naj kakalesa, kadalesa, žutij te faragij les, te keres les maj sáno. Vaj chiv te keres, vaj kaso vareso.

Šávo: Aj kado so?

Dad: Naj katka si šúri, kana kames vareso te šinel. Naj les haj šines. Šines les. Sáňori šúrori. Hapoj si ma katka maj bári šúri, pe kaštete, te faragij o kaš. No.

Šávo: Aj kado so?

Dad: Naj kadi si kíja. Kadi si kíja pel šrúbura. Kana kames te phutres vareso ávri haj náštik, haj šos les haj vulus lesa. Vi ánde cirdes, vi ávri vulus.

Šávo: Aj kado so si?

Dad: Naj kadi si khač. Kadi si khač haj kadalasa muraves. Akárso, vaj bal, vaj thav vaj akárso. So si papiróši, po papiróši. No. Naj kako, kako si rín.

Šávo: Aha.

Dad: Kako si o rín haj kadalesa morel pe sástri vaj mores ávri le šúra, le tovera, sogodi. Morel pe ávri.

Šávo: Aj kado so?

Dad: Naj kako si šrúbováko. Kako.... Kado si pel cine, pel cine šrúburáša, pel cinonora, kana kames ávri te vuluj vaj ánde te cirdel. Naj katka si maj báre. Vi maj báre si, vi maj cine. Če šrúbura trobuj tuke te vuluj vaj ánde te cirdel. Naj kako si o firízi. Kako si firízi. Naj kako si firízi po kaš. Kado firízis lesa. Kado si kaso ... na ígen báro. No. Aj kado si po kaš. De si ma firízi inke po sástri. Po sástri. No.

Naj kado po sástri. Po sástri. Sikhavou tuke, sar kerel pe. Šuvel pe sástri ande kako, ando heveri, cirdel pe ándre zuráles, naj feri šines les. Káde o sástri šines. Dikhes? Šindas les! Kado si po sástri. Kadi si ígen bári žutóri. Naj katka si, katka si ma čokano. Kado si pel karfa, kana kames te máres ánde karfin, les káde haj máres ande kaštete vaj ande akhároste. Máres ánde o karfin. Naj katka si o klašto, sar phenós, kakalesa cirdes ávri tuke. Katka si ma inke o hobľo, naj kadalesa hobľujis, kana kames te keres šukár kaš, vorta, kadalesa hobľujis o kaš. Téle mores. Kadalesa. Hapoj katka si ma inke sar rosjelka, kadalesa moren pe le šúra ávri. Kado šuves káde. Fere i šúri, éta-li! Naj kadalesa mores ávri.

Kado si sar rín, de... Baruno rín! Baruno rín, haj kadalesa šukáres mores, te kames kucime, maj kucime te keres. Maj sánes. No. Hapoj, katka si ma inke kišívi. Dojekh búči, paša dojekh búči, kana žas te kerel búči, si te les pel vas le kišívi, te na malaves le vas, le nája. Naj si te les tuke vi le... kadal le okulára pel jákha, ke o sastipe si angluno. Aj si te les sáma pel jákha. Haj si te les šukáres pel jákha. Naj les vi le kišívi pel vas. Paša dojekh búči si te les. Naj káde šaj keres búči. Vaj le rínesa, vaj le kaštesa, te na chutel tuke ánde če jákha. Káde sáma les pré tute, po čo šaštipe. Naj káde muro šávo.

Naj katka si ma inke kasi šilavica. Kana si káde, aba kana si gáta búči, aba kana sa kerdo-j. Šilaves la téle, šilaves upre pa phuv. Hoj t'avel tu mindik úžo. Vi pi mesála úžo si t'avel, ke káde maj feder kerel pe, žanes, káj so si tu. Káde. Hapoj katka si ma inke, inke i sastruňi, sastruňi šilavica, aj kodi kana si aba o sástri igen ánde kerdo, užáres les haj káde randes les téle. Ášel úžo. Naj kado kade žutij, kado. No.

Aj najisárav tuke, muro šávo, káj avilal, aj šaj sikhadem tuke, so sar kerel pe kadale sersámosa. Ášen vi tume Dévlesa, Romale!

PŘEPIS VIDEA:

Slovička

ánde kerdo *příd. jm.*

ášel *slov.*

baruno rín *podst. jm. m.*

bírij *slov.*

cidrel ávri *slov.*

cirdel ánde *slov.*

čokano *podst. jm. m.*

faragij *slov.*

fírízi *podst. jm. m.*

fírízij *slov.*

gáta *přísl.*

hapoj *přísl.*

heveri *podst. jm. m.*

hobľo *podst. jm. m.*

hobľujij *slov.*

karfin *podst. jm. m.*

kíja *podst. jm. ž.*

kišíva *podst. jm. ž.*

klašto *podst. jm. m.*

kopidí *podst. jm. ž.*

kucime *příd. jm.*

márel ánde *slov.*

morel (ávri) *slov.*

morel téle *slov.*

náj *podst. jm. m.*

phutrel ávri *slov.*

rosjelka *podst. jm. ž.*

randel téle *slov.*

rín *podst. jm. m.*

sáno *příd. jm.*

sánes *přísl.*

sástri *podst. jm. m.*

sastruno *příd. jm.*

sersámo *podst. jm. m.*

šaj *část.*

šilava *podst. jm. ž.*

špinavý (dosl. zadělaný)

zůstat, stát se

brousek (dosl. kamenný
pilník)

být schopen, být sto, moci,
dokázat

vytahovat, tahat (ven)

zatahovat, utahovat

kladivo

štěpit, ořezávat

pila

řezat

hotovo

potom (vých).

hever

hoblík

hobľovat

hřebík

klíč

rukavice (vých).

kleště

dláto

ostrý

zatloukat

brousit, pilovat

obrousit, opilovat

prst

otevřít

brusný kámen

brousit, oškrabovat

pilník

úzký, tenký

slabě, tence

železo

železný, kovový

nástroj, nářadí

moci, být schopen (částice
vyjadřující pojem možnosti)

smeták, koště

šilavica *podst. jm. ž.*

šilavel (upre) *slov.*

šinel *slov.*

šol *slov.*

šrúbováko *podst. jm. m.*

šúri *podst. jm. ž.*

šuvel *slov.*

úžo *příd. jm.*

užárel *slov.*

vuľuj ávri *slov.*

faragij *slov.*

zour *podst. jm. ž.*

zuráles *přísl.*

žutij *slov.*

smetáček

zametat

řezat, krájet

hodit, házet, nandat

šroubovák

nůž

položít, dát

čistý

čistit, škrabat

vytočit ven, vyšroubovat

štěpit, ořezávat

síla

silně

pomocť, pomáhat

ROMANI ROMANES

KLÍČ KE CVIČENÍM – OLAŠSKÁ ROMŠTINA

1. LEKCE: O ŠÁVO, I ŠEJ

Cvičení 4.

Možné odpovědi:

- 1) šukár – páрно – kálo – báro – cigno šávo
- 2) šukár – páрни – káli – bári – cigni šej
- 3) šukár – páрни – káli – bári – cigni mesáli
- 4) šukár – páрно – kálo – báro – cigno grast
- 5) šukár – páрно – kálo – báro – cigno vurdon
- 6) šukár – páрни – káli – bári – cigni pheň
- 7) šukár – páрно – kálo – báro – cigno phral
- 8) šukár – porno – kálo – báro – cigno vejš

Cvičení 5.

Možné odpovědi:

- Kodo si o šávo.
Kodo si o phral.
Kodo si o vejš.
Kodí si i šej.
O šávo si šukár.
I šej si páрни.
O kopáči si báro.
Le jákha si zelena.

- 3) Níči, le šeja či pinžaren pe.
- 4) O fouro, ká bešel i Anna, si naďon cigno.
- 5) Ouva/jo, la Annake tecij po Čecho.
- 6) I Anna si pa Touco/ pa Slováko/ andaj Louny.
- 7) I lvetka si phúri.
- 8) I Anna si terni.
- 9) Níči, la Anna naj šavoura.
- 10) Ouva/jo, la lvetka si šavoura.

Cvičení 2.

- 1) T'aves vi tu (bachtáli)!
- 2) Ouva/jo, šej sim. Nebo: Níči, či sim šej.
- 3) Me bušuvav ... (doplňit jméno).
- 4) Ouva/jo, žanav romanes. Nebo: Níči, či žanav romanes.
- 5) Me sim anda(j)... (doplňit jméno města).
- 6) Ouva/jo, tecij mange po Čecho. Nebo: Níči, či tecij mange po Čecho.
- 7) Ouva/jo, terno/i sim. Nebo: Níči, či sim terno/i.

Cvičení 5.

- 1) Me sim šávo.
- 2) Muro fóro si báro.
- 3) Muro grast si má phúro.
- 4) Šej sal? Jo, šej sim.
- 5) Tu khatar sal? Tu sal pa Čecho?
- 6) Me sim pa Slováko.
- 7) Vi ame sam pa Touco.
- 8) Tume san pa Čecho, uďi? Vi voun si pa Čecho.
- 9) Jo, ame sam andaj Louny. O Louny si naďon cigno fouro.
- 10) Muri romňi si šukár. Vouv si páрни. Lake jákha si zelena.
- 11) Tu sal naďon šukár šávo. Tu terno sal. Me má phúro sim.

2. LEKCE: DUJ ROMANE ŠEJA

Cvičení 1.

- 1) Le šeja bušon i Anna taj i lvetka.
- 2) I Anna bešel ande Louny.

ROMANI ROMANES

Cvičení 6.

- 1) O Rom pa Touco-j.
- 2) I šej šukár-i.
- 3) I šej bári-j.
- 4) O šávo cigno-j.
- 5) O motori zeleno-j.
- 6) Le jákha vineta-j.
- 7) Vou terni-j.
- 8) O Rom phúro-j.
- 9) Romani šib šukár-i.
- 10) Khatar-i kodi šej?

3. LEKCE: ANDI BOLTA

Cvičení 1.

Avilem andi bolta te dikhav fernangura.
Le colura pej pátura.
So-j kado? Dikhes, šukár pej pátura.
Žas maj dúr!
Jáj, šukár!
No tak, kako kálo bi lemas, le parnesa. Vi kako dujto šukar-i.
Bomba!
Super!
Fernango! Inke vi le kovenca!
Vi katka šukár si, inke jékh.
Katka pe kadi rig si šukár fernangura párne, le kálenca.
Somnakune, lóle. Super.
Katka si le kalci. Kalci.
Le mikini.
Le svedera. Kadal si le thúle po jivend.
Katka si zubunura.
Katka si le cochi. Šukár. Katka si áver.
Katka si le šipki. Šukár.

Cvičení 2.

- 1) I romňi avilas andi bolta.

- 2) Avel te dikhel le fernangura taj le colure pej pátura.
- 3) Kamel te lel (te kinel) o kálo fernango le kálesa.
- 4) Tecij lake le fernangura, le cochi, le šipki...
- 5) Andi bolta si le kále, párne, lóle taj somnakune fernangura.
- 6) I romňi kamel te kinel le fernangura, ke tecij lake/šukár si.
- 7) Andi bolta si le thúle svedera po jivend.
- 8) Níči, či phenel.

Cvičení 3.

o colo - prostěradlo
i šipka - čepice
i cocha - sukně
le fernangura - závěsy
i bolta - obchod
i kalca - kalhoty
o zubuno - kabát
o svederi - svetr
o páto – postel

Cvičení 5.

le šáve
le šeja
le pápura
le Rom
le phral
le pheňa
le nanura
le fourura
le motora
le lali
le mesála
le grast
le jákha
le khera
le vejša

ROMANI ROMANES

4. LEKCE: SI MA LÁŠO TRAJO

Cvičení 1.

- 1) La Žanetka si jékh šávo.
- 2) La Ivetka si šavoura. Si la jékh šej.
- 3) La Ivetka si but somnakaj. Si la somnakune láncura, perécura taj angrusta.
- 4) La Žanetka si šukár zlága.
- 5) La Ivetka si báro kher.
- 6) La Žanetka si rom.
- 7) La Ivetka si rom. Lako rom si lášo, kinkerel lake somnakaj.

Cvičení 3.

- 1) Man si lóve. Si ma lóve.
- 2) Tut si somnakaj. Si tu somnakaj.
- 3) Les si lášo trajo. Si le(s) lášo trajo.
- 4) Amen naj šavoura. Naj ame šavoura.
- 5) Naj tume motori? Tumen naj motori?
- 6) Len si cigno kher. Si le cigno kher.

Cvičení 4.

- 1) T'aves bachtáli, šej! - T'aves vi tu, muri pheň! Ať jsi šťastná, holko! Ať jsi i ty, moje sestro!
- 2) Te del o Dél/Dejl. Ať dá Bůh.
- 3) Taj vi tuke te del o Dél, sasto te avel fo šavouro. Taj bachtálo. Ať dá Bůh i tobě, ať je tvůj chlapeček zdravý. A šťastný.
- 4) Chav lako jílouro. Doslova: Pápám její srdíčko.
- 5) Te avel tuke bachtáli. Ať je ti šťastná. (Česky lépe: Ať ti dělá radost.)
- 6) T'avel tuke bachtálo fo rom. Ať je ti tvůj muž šťastný.

5. LEKCE: SAR VARIKANA TRAJI-NAS E ROM

Cvičení 2.

- 1) Např. Phírenas le vurdonenca, le grastenca. Nás le khera. O trajo nás lášo, e Rom purnanges phírenas.
- 2) O Rom sas dešušouvengo.
- 3) Lesko čaládo bešelas ando jékh telepo. Ando jékh kher.
- 4) Níči, majinti nás le khote kher. Bešenas rigate ando bíváko.
- 5) Lesko nano bušolas o Jovan.
- 6) Lesko nano bešelas ando kher, peske čaládosa, peske šávenca.
- 7) O Rom phírelas peske dadesa pej sunte thana (Šaštína, Mariacál).
- 8) Kana phírenas pej sunte thana, voun khote d'ilabkerenas / d'ilabenas.
- 9) O Rom rud'ijas anda leski dej, anda leske phraloura vad' pheňoura.
- 10) Majinti, kana e Rom kerenas jag, vorbinkerenas, so sas varikana.
- 11) O kher das lenge o raj.

Cvičení 3.

- 1) O šávo či trádelas araťi o motori, trádelas o vurdon.
- 2) I Šejinka rud'ijas anda peski dej. Me rud'inous anda tu.
- 3) Varisosko manuš vorbijas manca, kana simas/sas pi ulica.
- 4) Le šáveske tecijas amári šej.
- 5) I romňi kamelas variso te vorbij.
- 6) Či žanous ká bešelas leski mámi.
- 7) I Mancí hajtijas pér ma but berš.
- 8) Kana me simas cigno, phírous mure dadesa pej sunte thana.
- 9) Ame sorro kurko d'ilabasas.
- 10) O nano bešelas ando kher, ame bešasas rigate.
- 11) E Rom sovenas andej suluma.

ROMANI ROMANES

Cvičení 4.

- 1) Simas inke cigni šej/ šejouri.
- 2) Bešasas ando bíváko.
- 3) E Rom varikana kerenas i jag taj vorbinkerenas.
- 4) Varikana le Romen nás khera.
- 5) Muro dad tradelas le vurdonesa taj le grastenca.
- 6) Phírasas ando fouro te kinas/ te kinkeras/ andej bolti taj muro rom tradelas o motori.
- 7) E Rom phírenas punranges, nás le khanči.
- 8) O trajo varikana nás lašo.
- 9) Man sas duje pheňa taj jejkhe prales.
- 10) Me simas (o) maj phúro.

6. LEKCE: ANDO VEJŠ PEJ BURÁCI

Cvičení 1.

- 1) Le šeja si ando vejš. Roden khote buráci.
- 2) Ávri del o brišind.
- 3) Ouva/jo, le šeja (a)rakhle le buráci.
- 4) Le šeja kamen te kiraven le burácendar i zumi vaj i omáčka.
- 5) Le šeja vorbin pa žambi, pa sapa, pa žukela taj pa múci.
- 6) Le Rom daran le žambendar taj le sapendar. Le žambendar daran, ke žung si le taj le sapendar azír ká le sap si le násulendar.
- 7) Le Rom žunglon le žambendar, ká si žugále, melále ála-tura.
- 8) Azír ká/ke žunglon le žambendar.
- 9) I Romňi či kameł, kana variko chal anda tejári pala pesko žukel.

Cvičení 4.

- 1) Tu sostar daras manda ?
- 2) Me darav maj bute manšendar.

- 3) Asal peska pheňatar.
- 4) Chuřilel la vastestar.
- 5) Čourelas lestar kašt.
- 6) Phušen jeikh ávrestar!
- 7) Phušav tu [icon] astar asas?
- 8) Asav kadalestar taj kadalatar.
- 9) Me či darav khančestar.
- 10) Avav khére lendar.

7. LEKCE: I VORBA PA PURÁNE FENKÍPURA

Cvičení 1.

- 1) Pe puráne fenkípura si la romňako nípo / le Rom taj vi vouj sar šejouri.
- 2) O Hajnał, i Róza, i Violka, i Mománka, i Babouči, o Jóška, o Bogo, o Punka, o Loulo.
- 3) Kadala fenkípura šaj si anda berš 1958 vad 1959.
- 4) O herňuvo, o bíváko.
- 5) La Romňaki mámi bušolas Mománka taj sas nasul.
- 6) Laki dej atunči phandli sas.
- 7) I romňi phenel, hođ mišto sas, sas le pátura, bouv, kira-venas...
- 8) O Punka sas la romňake dadesko nano, leske šáve sas lake dadeske bratrancura.

Cvičení 3.

- 1) Kon- i kodo?
- 2) Kado berš si šukár đejs.
- 3) Kuko berš delas mindik o brišind.
- 4) Ande kodo gav sa Rom bešen.
- 5) Save phaba kames, kakala vaj kukola?
- 6) Pe kako vurdon phenenas o herňuvo, pe kuko o bíváko.
- 7) Kado si o čáčimo.
- 8) Kaki, so si katka, i Violka- j.

ROMANI ROMANES

Cvičení 6.

- 1) Phuš kodal/koj šukár(a) šatar. Sávatar? Kodola/koj terňatar!
- 2) Kodola Rom/kukola Rom bešen pi ágor le gavesko.
- 3) Kakala Rom taj kukola Rom chanas pe.
- 4) Ká ingrel kado drom?
- 5) Kamav kodole/koj parne grastes.
- 6) Kodi bolta phutrel dešengo/ deše čásongo.
- 7) Pinžarav kodole štáre šejouranga deja/ da.
- 8) Kado mura pheňako kher-i.
- 9) Kadala rom šoha či bešenas andej bívákura.
- 10) Laki šej ochtongi-j/ ochto beršengi-j, lesko šávo si dešengo/deše beršengo.

8. LEKCE: LE SERSÁMURA

Cvičení 1.

- 1) O dad sikhavelas peske šáveske le sersámura, so šaj kerel lenca.
- 2) O dad sikhavelas leske o klašto, l kopidí, i šúri, i kija, o šrúbováko, o firízi, o čokano, o bárano rín o hoblo taj i šilavica.
- 3) Le toveresa šing(e)res le kašt.
- 4) Le čokanosa máren pe ánde le karfa.
- 5) La šilavasa šilaves téle (o pracho), šilaves upre pa phuv, hoj t'avel úžo (úžimo/úžipe).
- 6) Le šrúbura vulus ávri le šrúbovákos.
- 7) Pej vas trobuj te les mindik kišivi/ keštúvi.
- 8) Pej mesála trobuj t'avel mindik úžimo/úžipe, kana keres vareso.
- 9) Le Romes si firízi po kašt taj firízi po sástri.

Cvičení 2.

klašto	cidres ávri vareso
kopidí	keres chiv ande kaštete vaj faragis vareso
šúri	šines vareso
kija	vareso phutres ávri, vulus lesa
rín	mores ávri vareso
šrúbováko	ávri vulus vaj ánde cirdes šrúbura
firízi	firízis o kaš vaj o sástri
čokano	máres ánde le karfa
hoblo	hoblujis
baruno rín	mores šúra t'an kucime
šilava	šilaves upre
sastruni šilavica	užáres lasa, randes vareso téle

Cvičení 4.

- 1) Mure dadesa chav máno čhilesa
- 2) Kerous but čásura búti peske nanosa, aba či bírinous manca.
- 3) Ášen Dévlesa, Romale, žav tar la lumasa.
- 4) Vorbinous mura kamarátkasa šukáre moudosa.
- 5) So šaj kerav le toveresa?
- 6) Kodolesa ávri vulus le šrúbura.
- 7) Trádav le motoresa ando fouro.
- 8) Le gáženca mišto avav ávri.
- 9) Lako phral maj phúro - j latar pánže beršenca.
- 10) Či žav tusa, žav lasa/ lesa.